

Trobem-nos millor

Millora de la qualitat dels 'vis a vis' entre pares i mares i infants i adolescents tutelats/des

Treball de Final de Grau

Treball Social 2019-2021

Autora: Ariadna Ibañez Alpuente

Tutor: Oriol Segovia Minguet

Universitat Ramon Llull

Facultat d'Educació Social I Treball Social

Fundació Pere Tarrés

Data: 20/05/2021

2020-2021

“Jo no necessito regals, necessito jugar amb el meu pare i trobar-lo quan el
necessito”.

Infant del CRAE Sant Josep de la Muntanya, 2021

TROBEM-NOS MILLOR

RESUM

Aquest disseny de projecte pretén contribuir a la millora de la qualitat de les visites que es donen entre pares i mares privats de llibertat i els seus fills/es tutelats/des. Per tal d'assolir aquest objectiu es vol treballar de forma integral amb tots els agents implicats. Es vol incidir en el treball de les habilitats parentals/marentals, l'acompanyament emocionals dels infants i adolescents i en la potenciació del vincle entre progenitors/es i menors. Per tal de garantir el compliment dels objectius és indispensable treballar de forma interdisciplinària en tot moment.

A partir de l'anàlisi de la realitat s'ha realitzat una detecció de necessitats dividida en tres fases: la primera a través de la pròpia experiència professional i 250h d'observació participant en l'àmbit de la infància i l'adolescència, en segon lloc la passació d'enquestes elaborades a 34 professionals de l'àmbit de la infància i adolescència, i per últim la passació de qüestionaris a 20 infants i adolescents residents a CRAE i amb pares i/o mares privats de llibertat. Amb això es vol arribar a realitzar una detecció de necessitats reals i subjectives per a donar pertinença i efectivitat a aquest projecte.

Finalment, el present projecte demostra la necessitat de treballar les habilitats parentals i marentals amb els pares i mares privats de llibertat, també demostra la importància d'acompanyar als menors en aquesta situació, i per últim demostra la importància dels vincles familiars positius per al correcte desenvolupament dels infants i adolescents.

Paraules clau: *privació de llibertat, infància i adolescència, famílies, vincles, trobades.*

RESUMEN

Este diseño de proyecto pretende contribuir a la mejora de la calidad de las visitas que se dan entre padres y madres privados de libertad y sus hijos/se tutelados/as. Para lograr este objetivo se quiere trabajar de forma integral con todos los agentes implicados. Se quiere incidir en el trabajo de las habilidades parentales/marentales, el acompañamiento emocional de los niños y adolescentes y en la potenciación del vínculo entre progenitores/se y menores. Para garantizar el cumplimiento de los objetivos es indispensable trabajar de forma interdisciplinar en todo momento.

A partir del análisis de la realidad se ha realizado una detección de necesidades dividida en tres fases: la primera a través de la experiencia profesional y 250h de observación participante en el ámbito de la infancia y la adolescencia, en segundo lugar se han pasado encuestas elaboradas a 34 profesionales del ámbito de la infancia y adolescencia, y por último se han pasado cuestionarios a 20 niños/as y adolescentes residentes en CRAE y con padres y/o madres privados de libertad. Con esto se quiere llegar a realizar una detección de necesidades reales y subjetivas para dar pertinencia y efectividad a este proyecto.

Finalmente, el presente proyecto demuestra la necesidad de trabajar las habilidades parentales y marentales con los padres y madres privados de libertad, también demuestra la importancia de acompañar a los menores en esta situación, y por último demuestra la importancia de los vínculos familiares positivos para el correcto desarrollo de los niños y adolescentes.

Palabras clave: *privación de libertad, infancia y adolescencia, familias, vínculos, encuentros.*

ABSTRACT

This project design aims to contribute to the improvement of the quality of the visits that take place between parents deprived of liberty and their children in guardianship situation. To achieve this objective, we want to work comprehensively with all the agents involved. The aim is to influence the work of parental skills, the emotional accompaniment of children and adolescents and the strengthening of the bond between parents and minors. To guarantee the fulfillment of the objectives, it is essential to work in an interdisciplinary way at all times.

Based on the analysis of reality, a detection of needs divided into three phases has been carried out: the first through professional experience and 250 hours of participant observation in the field of childhood and adolescence, secondly, some surveys have been passed to 34 professionals in the field of childhood and adolescence, and lastly, questionnaires were given to 20 children and adolescents residing at CRAE and with parents deprived of liberty. With this, we want to carry out a detection of real and subjective needs to give relevance and effectiveness to this project.

Finally, this project demonstrates the need to work on parental and maternal skills with parents deprived of liberty, it also demonstrates the importance of accompanying minors in this situation, and finally it demonstrates the importance of positive family ties for the child. correct development of children and adolescents.

Key words: *deprivation of liberty, childhood and adolescence, families, bonds, encounters.*

AGRAÏMENTS

Els més sincers agraïments a l'Oriol Segovia, el meu tutor en aquest projecte, ja que sense la seva implicació i rigorositat aquest treball de final de grau no hagués estat possible.

També agrair infinitament a tots/es els professionals que han participat i compartit la seva visió, ja que han permès obtenir la subjectivitat del sector de la infància i l'adolescència.

Per últim, però en especial agraïment, a tots/es els infants i adolescents que han format part d'aquest projecte i han col·laborat fent-lo seu, tot i les dificultats emocionals que genera un projecte d'aquestes característiques.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ	11
2. MARC TEÒRIC	14
1.1 Infància i Adolescència	14
1.1.1 Contextualització històrica dels drets de la infància i l'adolescència	14
1.1.2 Necessitats dels menors	15
1.2 Pares i mares amb fills/es tutelats/des	18
1.2.1 Què vol dir ser pare o mare?	19
1.2.2 Parentalitat positiva	19
1.2.3 Habilitats parentals/marentals	20
1.3 Justícia i parentalitat/marentalitat	28
1.3.1 Institucions penitenciàries i parentalitat i marentalitat	29
1.3.2 Dificultats de la privació de llibertat en la parentalitat i marentalitat	30
1.4 Intervencions socials	32
1.4.1 Suport familiar	33
1.4.2 Espais de visites	34
1.4.3 Necessitats socials i reptes professionals	35
1.4.4 Qualitat	36
1.4.5 Intervencions de qualitat eines per a l'avaluació de la qualitat	37
3. MARC LEGAL	39
3.1 Llei dels Drets i Oportunitats de la Infància i l'Adolescència (LDOIA)	39
3.2 Sistema de protecció de la infància i l'adolescència	42
3.3 Reglament penitenciari	45
3.4 Dret de relació i visites	47
4. DIAGNÒSTIC	51
4.1 Delimitació del problema	51
4.2 Detecció de necessitats	52
- Fase 1: detecció de necessitat per altres professionals	52
- Fase 2: detecció de necessitats a través de l'observació	53
- Fase 3: Detecció de necessitats dels usuaris/es	53
4.3 Resultats de l'anàlisi de la realitat	53
- Resultats de l'anàlisi de la realitat a través dels professionals	53
- Resultats de l'anàlisi de la realitat a través de l'observació	56
- Resultats de l'anàlisi de la realitat a través dels usuaris/es	57
- Síntesi dels resultats de la detecció de necessitats	66
4.4 Priorització de necessitats	66
5. FORMULACIÓ DEL PROJECTE	69
5.1 Objectius	72
5.2 Línies d'acció	74
6. PLA DE TREBALL DE CADA LÍNIA D'ACCIÓ	77
- Planificació de les activitats:	77
- Metodologia:	79
- Temporalització:	81
- Gestió del projecte:	82
7. RECURSOS I FINANÇAMENT	84
- Recursos humans:	84
- Pressupost i vies de finançament:	84

8. AVALUACIÓ	87
8.1 Avaluació inicial	93
8.2 Avaluació de procés	93
8.3 Avaluació final	94
9. SOSTENIBILITAT	95
10. CONCLUSIONS	96
12. BIBLIOGRAFIA	101

ÍNDEX DELS CALENDARIS, ESQUEMES, GRÀFICS, FIGURES I TAULES

Calendaris:

Calendari 1: : Organització del mes de setembre de 2021.....81

Calendari 2: Organització del mes d'octubre de 2021.....81

Calendari 3: Organització del mes de novembre de 2021.....82

Esquemes:

Esquema 1: Esquema resum del projecte.....76

Esquema 2: Organigrama del projecte.....83

Gràfics:

Gràfic 1: Resultats de les necessitats detectades pels professionals de l'àmbit d'infància i l'adolescència.....54

Gràfic 2: Tens trucades amb el teu pare/mare?.....58

Gràfic 3: Cada quan tens trucades amb el teu pare/mare?.....58

Gràfic 4: Tinc confiança per explicar el que em preocupa?.....59

Gràfic 5: El meu pare/mare sap quan no estic bé?.....59

Gràfic 6: T'agradaria rebre trucades més sovint?.....60

Gràfic 7: Cada quan realitzes visites a l'espai EVIA?.....60

Gràfic 8: A les visites a EVIA el meu pare/mare estan molt pendents de mi?.....61

Gràfic 9: Els meus pares m'escolten quan explico alguna cosa.....61

Gràfic 10: Quan tinc un dubte els meu pare/mare m'ajuden i jo entenc el que em diuen.....61

Gràfic 11: Quan tinc un problema puc explicar-lo al meu pare/mare i m'ajuden.....62

Gràfic 12: Quan m'enfado amb els meus germans (si en tinc) el meu pare/mare ens ajuden a solucionar-ho.....62

Gràfic 13: Amb el meu pare/mare parlo de coses que m'agraden.....	63
Gràfic 14: El meu pare/mare em pregunta temes de l'escola.....	63
Gràfic 15: Quan no entenc una cosa el meu pare/mare s'enfaden molt ràpid.....	64
Gràfic 16: Normalment el meu pare/mare crida quan s'enfada.....	64
Gràfic 17: El meu pare/mare proposa jocs.....	64
Gràfic 18: A les visites a EVIA m'ho passo molt bé.....	65
Gràfic 19: Què canviaries o milloraries d'aquestes visites?.....	65

Figures:

Figura 1: Pràmi de Maslow, obtinguda de Planned Parenthood Federation of America (2008) i citat a Hidalgo, Sánchez, i Lorence (2008).....	16
Figura 2: Composició de les competències parentals segons Baraudy i Dantagnam (2010) obtingut de Sallés i Ger (2011).....	25

Taules:

Taula 1: Proposta de necessitats secundàries relacionades amb la salut física i l'autonomia des del naixement fins a l'adolescència segons Doyal i Gough (1992). Obtingut de Ochaíta i Espinosa (2004) citat a Hidalgo, Sánchez, i Lorence (2008)..	17
Taula 2: Síntesi de les habilitats parentals segons el criteri de diferents autors. Elaboració pròpia, (2021).....	26
Taula 3: Població penitenciària 2019. Per tipus de situació penal i sexe. Províncies. Obtingut del Departament de Justícia. Direcció General de Serveis Penitenciaris...	31
Taula 4: Objectius del projecte. Elaboració pròpia, (2021).....	72
Taula 5: Pressupost del projecte "Troblem-nos millor". Elaboració pròpia, (2021)...	85
Taula 6: Resum de l'avaluació. Elaboració pròpia, (2021).....	88

1. INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ

Quan parlem de complir condemnes, de la presó o de justícia, normalment ens venen al cap criminals, vàndals, assassins, etc. No ens pensem a pensar que darrere de totes aquestes denominacions i/o etiquetes, aquestes persones també poden ser pares i mares.

En realitat són els infants i adolescents els que també estan patint una dura condemna emocional pel fet de tenir als seus progenitors lluny. Hem de tenir en compte que tots els infants i adolescents que tenen pares i/o mares a la presó tenen dificultats a l'hora de gestionar aquesta situació, ja que causa diferents emocions que es treballen poc a nivell social. Si a més parlem de joves tutelats per la DGAIA, estem posant sobre la taula dos estigmes que acompanyen aquests menors durant tota la seva vida. Per una banda l'estigma relacionat amb la marginalitat, amb la família desestructurada, amb les dificultats de relació i d'aprenentatge, i per altra banda, el de pare o mare privat de llibertat per haver infringit les lleis i haver sortit dels paràmetres de la normalitat social.

El principal problema que es dóna fa referència a les relacions que s'estableixen entre menors tutelats i els pares i/o mares privats de llibertat. Aquests, que es veuen periòdicament en espais vigilats, tenen moltes mancances a l'hora de relacionar-se, de mantenir el vincle, de realitzar dinàmiques, de parlar obertament, etc. Això ve influït per molts factors, ja sigui l'espai on es realitzen, la falta d'habilitats parentals, els intervals de temps que passen d'una visita a una altra, l'edat dels infants, etc. però tots aquests creen unes carències i no afavoreixen el vincle afectiu. Les conseqüències afecten directament als menors, ja que tenen referenciats uns adults amb una gran falta d'habilitats parentals, i això pot arribar a produir frustració, tristesa, falta d'atenció i afecte, etc.

La missió del projecte fa referència a millorar la qualitat dels espais de trobada entre els menors i els seus progenitors/es, ja que existeixen carències evidenciades en aquestes, a causa d'unes limitacions en les habilitats parentals, poc treball emocional amb els infants i adolescents, etc. que provoquen que les relacions que s'estableixen entre ells/es no siguin sempre positives.

Les raons que m'han portat a dur a terme aquest projecte han estat les necessitats de trencar amb el doble estigma social, la necessitat de treballar obertament amb els

menors la seva situació i donar eines per a la gestió emocional, la necessitat de treballar i desenvolupar les habilitats parentals dels progenitors/es privats de llibertat, la manca de vincle positiu existent entre molts pares i mares i els seus fills/es quan es troben en aquesta situació, la necessitat de promoure relacions sanes i positives i així ampliar la xarxa social, i finalment, la necessitat d'adequar els espais on es realitzen aquestes trobades, ja que influeixen molt en el desenvolupament de les visites i per tant, en tot l'esmentat.

En relació a l'àmbit més personal, les raons que m'han dut a realitzar un projecte d'aquest caire són el meu bagatge professional en l'àmbit de la infància i l'adolescència, que d'ençà que vaig finalitzar el Grau en Educació Social ha estat el principal col·lectiu amb el qual he treballat. Gràcies a això, he pogut observar diferents situacions, comprendre les necessitats dels infants i adolescents i viure en primera persona les conseqüències que comporta el problema que vull tractar amb aquest projecte. A més, seguint la mateixa línia per afinitat i passió, la realització de les pràctiques de la doble titulació en Treball Social del 4rt curs han estat a l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, on he pogut també aprendre i profunditzar sobre aquest col·lectiu i les seves famílies.

El paper de les famílies és fonamental en les vides d'aquest infants i/o adolescents tutelats/des, per això és necessari poder treballar amb aquestes les habilitats parentals i forjar el vincle positiu, per a promoure una parentalitat positiva que influeixi de manera beneficiosa en la vida dels menors ampliant així la seva xarxa de suport.

S'ha de tenir en compte, que en la majoria de casos els progenitors/es que es troben a la presó i a més tenen fills/es tutelats/des per les institucions, necessiten suport i ajuda a l'hora de desenvolupar habilitats parentals adequades que contribueixin a una millor relació entre ells/es i els seus infants. Aquest és un altre factor molt important a treballar, que contribuiria com a motor en aquestes relacions entre pares/mares i fills/es.

Per altra banda, cal afegir que no només aporta beneficis als dos col·lectius esmentats al llarg d'aquest punt, sinó que aporta beneficis als professionals que treballen amb aquests, millorant així la qualitat de les intervencions al haver un suport previ que treballa diferents aspectes emocionals amb els principals destinataris.

Fent referència a la pertinència d'aquest projecte, cal dir que les necessitats socials van canviant, i es detecten de noves quan hi ha diversos casos que les pateixen o diferents professionals que les comparteixen. Probablement, és una necessitat que existeix des de fa molt de temps, però no s'ha abordat de manera integral. Les lleis també canvien, i per tant els motius d'ingressar en una institució o altra són variants. Considero pertinent aquest projecte, ja que el seu objectiu ve lligat a les emocions i al vincle afectiu, aspectes que necessiten una constant innovació i alternatives per a treballar-se.

En relació a la viabilitat del projecte, si s'organitza de manera adequada, tant a nivell professional com a nivell de recursos, té una gran probabilitat de ser un projecte d'èxit, ja que aporta innovació, contribueix a la resolució de necessitats socials, treballa diferents aspectes, involucra a dos col·lectius de manera generalista, i aporta beneficis tant als col·lectius esmentats com als professionals de la xarxa relacionada.

Gràcies a aquest projecte es contribuirà a la millora de les relacions entre pares/mares i fills/es tutelats/des, creant així vincles positius que fomentin la xarxa familiar positiva.

Es realitza també una tasca important treballant les habilitats parentals, fortificant i augmentant la confiança per a realitzar una parentalitat positiva en els adults privats de llibertat.

A través del treball emocional i acompanyament dels joves, s'ajudarà a trencar els estigmes que els envolten, a comprendre la seva realitat i assimilar-la, i a guanyar confiança i autoestima.

Per últim, cal afegir que aquest projecte aportaria innovació en el sentit de què és un projecte, en realitat, amb moltes limitacions, ja que involucra a més d'una institució i per tant, provoca la necessitat de coordinar-se de manera efectiva. També influeix molt la logística, en relació als horaris, les limitacions que comporta la privació de llibertat, etc. És un projecte que treballa amb les famílies i es compromet a la millora de les relacions afectives entre aquestes, treballant més d'un aspecte per arribar a un objectiu conjunt i assolir-lo de manera integral.

2. MARC TEÒRIC

El marc teòric està dividit en quatre seccions específiques per al contingut treballat (Infància i adolescència, pares i mares amb fills/es tutelats/des, justícia i parentalitat/marentalitat, i intervencions socials).

1.1 Infància i Adolescència

La infància i l'adolescència han estat considerades com una època de transició on es presenten una sèrie de canvis tant físics, psicològics, com socials, els quals integren la personalitat i permeten elaborar la pròpia identitat (Fallas, 1991).

Al llarg dels anys, la infància i l'adolescència ha tingut diferents concepcions que han anat avançant fins a fer d'aquesta etapa evolutiva una etapa forjada pels seus propis drets (Hidalgo, Sánchez, Lorence, 2008).

1.1.1 Contextualització històrica dels drets de la infància i l'adolescència.

La infància és l'etapa evolutiva on es donen més processos de desenvolupament i hi ha canvis més intensos. Tot i que la vida és un constant desenvolupament, la infància i els primers anys de vida influeixen i tenen molta importància en la vida futura tant a nivell individual com grupal. Tots aquests canvis i importants processos que es donen en aquesta etapa van despertar l'interès de la societat per la infància, per a comprendre com es fragua el desenvolupament durant aquests anys, i sobretot, per a defendre i salvaguardar els drets dels més petits a un creixement sa i adequat. En l'actualitat, aquests drets dels infants constitueixen pilars i valors fonamentals de la nostra societat (Hidalgo, Sánchez, Lorence, 2008).

Tot i això, l'esmentat anteriorment no sempre s'ha donat de la mateixa manera. La infància com a període evolutiu amb identitat pròpia té una història relativament curta. Fa poc menys d'un segle que els menors van començar a ser considerats com a tals i no com adults al servei dels seus progenitors/es. Fins a finals del segle XIX i principis del XX és quan es comença a considerar la infància com és coneguda actualment. Aquest fet va progressar gràcies a que al llarg del segle XX es va ampliar la responsabilitat pública respecte als fills/es dels altres. Tanmateix, aquest es va donar al mateix temps que importants avenços que es van produir a Europa en el camp de la psicologia, pedagogia, i la didàctica. Va ser l'època de les grans teories explicatives del desenvolupament infantil (la perspectiva socio-cultural de Vygotsky; la teoria psicoanalítica de Freud; la epistemologia genètica del

desenvolupament de Piaget) i de grans avenços sanitaris i socials (Hidalgo, Sánchez, Lorence, 2008).

El 1959 es van declarar els drets dels infants per part de l'Assemblea General de les Nacions Unides (1959), i es va començar a considerar la infància de la mateixa manera que la coneixem actualment.

La declaració dels drets de la infància està formada per les necessitats específiques dels infants i adolescents durant aquesta etapa vital i per les indicacions d'una correcta protecció als menors.

Tal com assenyalen Amorós i Palacios (2004), l'estudi de les necessitats infantils té especial interès per dues raons: ajuden a reconèixer els drets fonamentals de la infància, i determinen en quin grau els menors estan sent atesos adequadament per part dels agents responsables de la seva cura i socialització.

1.1.2 Necessitats dels menors

Quan parlem de necessitats en la infància podem ressaltar diversos autors que parlen sobre la temàtica amb un caràcter més universal com Fromm (1955) que parla sobre l'instint, Murray (1938) sobre la motivació, i Bay (1968), Galtung i Wirak (1973) citat a Hidalgo, Sánchez i Lorence, (2008), que fan referència als objectius i estratègies per a evitar grans danys, però sens dubte, un dels esforços més reconeguts en relació a les necessitats humanes fa referència a la teoria de Maslow (1975) citat a Hidalgo, Sánchez, Lorence, (2008).

La feina d'aquest autor, Maslow (1975) citat a Hidalgo, Sánchez i Lorence, (2008), es va centrar a establir una jerarquia de necessitats humanes com a element comú a totes les persones; necessitats que actuen com a motor del comportament humà més enllà de les diferències culturals. Per tant, el treball de Maslow va tenir com a objectiu identificar necessitats humanes universals i jerarquitzar-les. Segons aquest autor, perquè es puguin satisfer les necessitats superiors és necessari que prèviament estiguin cobertes, en menor o major mesura, les necessitats més bàsiques, situades a la base de la coneguda Piràmide de Maslow (Hidalgo, Sánchez, Lorence, 2008).

Figura 1: Pràimide de Maslow.

Font: obtinguda de Planned Parenthood Federation of America (2008) i citat a Hidalgo, Sánchez, i Lorence (2008).

Tot i que les diferents aportacions teòriques no aborden directament a les necessitats infantils, sí que es dóna molta importància a aquesta etapa vital, ja que, segons Maslow (1975) citat a Hidalgo, Sánchez i Lorence, (2008), el fet de satisfer de manera correcta aquestes necessitats durant la infantesa contribueix a un millor desenvolupament de l'autonomia durant l'etapa adulta.

En la mateixa línia, Doyal i Gough (1992), van ser dels pocs autors que consideren les característiques específiques de la infància dins de les necessitats. Aquests autors, proposen com a necessitats bàsiques, universals i garantia de la supervivència, la salut física i l'autonomia. Posteriorment, d'aquestes dues principals en surten de secundàries que garanteixen la satisfacció de les primeres i són les que es consideren mínimes perquè els nens/es puguin viure dignament i amb un correcte creixement.

Taula 1: Proposta de necessitats secundàries relacionades amb la salut física i l'autonomia des del naixement fins a l'adolescència segons Doyal i Gough (1992).

SALUD FÍSICA	AUTONOMÍA
Alimentación adecuada Vivienda adecuada Vestidos e higiene adecuada Atención sanitaria Sueño y descanso Espacio exterior adecuado Ejercicio físico Protección de riesgos físicos	Participación activa y normas estables Vinculación afectiva primaria Interacción con adultos Interacción con iguales Educación formal Educación no formal Juego y tiempo de ocio Protección de riesgos psicológicos
Necesidades sexuales	

Font: Obtingut de Ochaíta i Espinosa (2004) citat a Hidalgo, Sánchez, i Lorence (2008).

En una altra línia, en l'àmbit de la psicologia evolutiva actual, tant López (1995, 2008) com Amorós i Palacios (2004), estan d'acord en realitzar agrupacions de les necessitats infantils atenent als diferents àmbits del desenvolupament. Segons aquests autors, podem classificar les necessitats infantils en els següents quatre tipus (citats a Hidalgo, Sánchez, Lorence, 2008):

- Necessitats relacionades amb la seguretat, el creixement i la supervivència.
- Necessitats relacionades amb el desenvolupament emocional.
- Necessitats relacionades amb el desenvolupament social.
- Necessitats relacionades amb el desenvolupament cognitiu i lingüístic.

Tot i ser necessitats considerades com a universals, no es poden satisfer de la mateixa manera segons l'edat evolutiva de l'infant (Hidalgo, Sánchez, Lorence, 2008).

Segons Hidalgo, Sánchez, i Lorence (2008), durant l'etapa de la mitjana infància (2-6 anys) les necessitats relacionades amb la seguretat i la supervivència, segueixen tenint un paper bàsic durant aquests anys. Juntament amb aquestes apareixen les necessitats de certa activitat física i corporal. En segon lloc, fent referència a l'estimulació cognitivo-lingüística adquireix una importància fonamental per a avançar en el seu desenvolupament. Els nens i nenes necessiten ser estimulats de manera adequada i d'acord amb la seva edat i característiques personals. Finalment, en l'àmbit afectiu, els nens i nenes necessiten sentir-se estimats i acceptats per la resta, especialment pels seus pares i cuidadors. La necessitat de

gaudir de seguretat emocional es veurà garantida en la mesura que les figures d'afecció mantinguin relacions estables i adequades amb els nens i nenes al llarg de tota la seva infància.

Quan els pares, mares i/o cuidadors/es no poden garantir la cobertura d'aquestes necessitats bàsiques en els infants, i per tant, no estan preservant-los dels perills o garantint un desenvolupament integral d'aquests, el sistema de protecció social especialitzat en infància i adolescència de cada territori té un paper fonamental a l'hora de donar la protecció adequada als menors i/o fer que es cobreixin aquestes necessitats (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2018).

Per últim, ressaltar que el menor ve al món immadur i amb necessitat de ser cuidat. Per això la manca de protecció i cures implica la mort del menor. Protegir el menor és proporcionar seguretat i salut: alimentació, llit, vestit i cures davant la malaltia. Sense això no pot sobreviure. El menor ha de ser protegit des de les persones que fan mal fins a qualsevol desastre natural. Els diferents esdeveniments que genera la vida desborden la capacitat d'assimilació dels menors i necessiten persones que en tinguin cura per poder sentir-se protegits. Per protegir i tenir cura els pares han d'actuar sobre tres àrees bàsiques (Loizaga, 2011):

- Salut/malaltia.
- Persones que poden fer mal al menor.
- El món que pot provocar por i sofriment.

1.2 Pares i mares amb fills/es tutelats/des

Sobre la figura dels pares i mares, recau la responsabilitat de promoure valors, actituds i comportament saludables i responsables que afavoreixin el desenvolupament dels fills/es. Per tal de poder desenvolupar aquestes funcions adequadament, les famílies necessiten suport i recolzament per a afrontar els reptes que han provocat els diferents canvis socials (Máiquez, Rodríguez i Rodrigo, 2004, citat a Sallés i Ger, 2011).

És una qüestió òbvia que les famílies que presenten més dificultats, menys oportunitats i entorns més desfavorits necessiten encara més aquesta necessitat de recolzament (Sallés i Ger, 2011).

Quan el paper de les famílies no cobreix les necessitats dels infants i adolescents i es caracteritzen principalment per haver viscut una situació de maltractament,

desemparament o de risc (entorns desestructurats, problemes d'addiccions, presó o salut mental, negligències, etc. entre d'altres) entraria a actuar el sistema de protecció de la infància i l'adolescència (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2020).

1.2.1 Què vol dir ser pare o mare?

El concepte de parentalitat fa referència a les activitats desenvolupades pels pares i mares per tenir cura i educar els seus fills/es, alhora que promou'n la seva socialització. La parentalitat no depèn de l'estructura o composició familiar, sinó que té a veure amb les actituds i la forma d'interaccionar en les relacions paterno/materno-filials (Sallés i Ger 2011).

Tot i que cada persona segueix uns patrons a l'hora d'educar, probablement guiats pel que ha viscut durant la seva vida i experiències, segons Muñoz (2005) citat a Sallés i Ger, (2011), aquests patrons han de permetre a la família exercir unes funcions en relació amb els fills/es, que en termes generals i des d'un punt de vista evolutiu-educatiu es concreten en:

- Assegurar la seva supervivència i el seu creixement sa.
- Aportar-los el clima afectiu i de recolzament emocional necessaris per a desenvolupar-se psicològicament de forma sana.
- Aportar-los l'estimulació que els doti de capacitat per a relacionar-se de forma competent amb el seu entorn físic i social.
- Prendre decisions pel que fa a l'obertura cap a altres contextos educatius que partiran amb la família la tasca educativa i socialitzadora de l'infant. Entre tots aquests contextos destaca especialment l'escola.

Podem diferenciar dos tipus de parentalitat, segons Barudy (2005, 2010) citat a Sallés i Ger, (2011) la biològica, que és la capacitat de procrear i tenir fills, i la social, que vol dir tenir capacitat per a la cura, la protecció, l'educació i la socialització dels fills.

1.2.2 Parentalitat positiva

En la societat occidental actual, l'omnipresència del model patriarcal de parentalitat, en el que el pare predominava l'escena, ha estat substituït progressivament per la coexistència d'una gran diversitat de formes familiars en les quals l'autoritat parental es comparteix entre pare i mare o es concentra únicament en la mare en diversos casos (Arranz i Oliva, 2010, citat a Rodrigo, Máiquez, Martín, i Rodríguez, 2010a).

L'enfocament de la parentalitat positiva construeix un nou plantejament que conté respostes potencials davant d'aquesta situació. La parentalitat positiva es refereix "al comportament dels pares/mares fonamentat en l'interès superior del nen/a, que cuida, desenvolupa les seves capacitats, no és violent i ofereix reconeixement i orientació que inclouen l'establiment de límits que permeten el ple desenvolupament del nen/a". L'objectiu de la tasca de ser pares/mares és promoure relacions positives entre pares/mares i fills/es, fundades en l'exercici de la responsabilitat parental, per a garantir els drets del nen/a i de l'adolescent (Rodrigo, Máiquez, Martín, i Rodríguez, 2010a).

Segons Rodrigo, Máiquez, Martín, i Rodríguez (2010a), la parentalitat positiva planteja la necessitat d'exercir un control parental basat en l'afecte, el suport, la comunicació, l'estimulació i l'estructuració en rutines, en l'establiment de límits, normes i conseqüències, així com l'acompanyament i la implicació en la vida quotidiana dels fills/es.

Tot i això, segons els mateixos autors, la parentalitat positiva implica la idea que els pares han de realitzar l'exercici actiu i conscient de construcció del seu propi rol parental, que sens dubte, estarà basat en part en les seves pròpies vivències familiars i les que hagi obtingut de la seva observació als altres.

1.2.3 Habilitats parentals/marentals

La competència és un concepte integrador que fa a la capacitat de les persones per generar i coordinar respostes (afecte, cognició, comunicació i comportament) flexibles i adaptatives a curt i a llarg termini davant les demandes associades a la realització de les seves tasques vitals i generar estratègies per aprofitar les oportunitats que els brinden els contextos de desenvolupament (Masten i Curtis, 2000; Waters i Sroufe, 1983 citat a Rodrigo, Martín, Cabrera i Maíquez, 2009).

Les definim com aquell conjunt de capacitats que permeten als pares/mares afrontar de manera flexible i adaptatiu la tasca vital de ser pares/mares, d'acord amb les necessitats evolutives i educatives dels fills i filles i amb els estàndards considerats com acceptables per la societat, i aprofitant totes les oportunitats i suports que els brinden els sistemes d'influència de la família per desplegar aquestes capacitats (Rodrigo, Máiquez, Martín i Byrne, 2008 citat a Rodrigo, Martín, Cabrera i Maíquez, 2009).

En primer lloc, Azar i Weinzierl (2005) agrupen en cinc àrees les diferents competències parentals:

- **Educatives** (p.e. maneig de l'infant, cura física, seguretat, expressió emocional).
- **Sociocognitives** (p.e. perspectivisme, expectatives adequades pel que fa a les capacitats infantils, estil d'atribució positiu, autoeficàcia).
- **Autocontrol** (p.e. control d'impulsos, percepcions precises, habilitats d'autocontrol, assertivitat).
- **Maneig de l'estrès** (p.e. auto-cura, relaxació, capacitat per a divertir-se, manteniment del suport social, capacitat d'afrontament, planificació).
- **Socials** (p.e. solució de problemes interpersonals, empatia, reconeixement de les emocions).

D'altra banda i situat en un context de valoració judicial, Peter Reder i col·laboradors (Reder i Lucey, 1995; Reder, Duncan i Lucey, 2003 citat a Rodrigo, Martín, Cabrera i Maíquez, 2009) suggereixen que per a l'exercici de la criança es necessita disposar de competències relacionades amb els següents àmbits:

- **Funcionament personal** (resiliència, agència personal, reflexió sobre la pròpia conducta).
- **Competències associades al rol parental pròpiament dit** (cures físiques i emocionals, compromís amb la tasca parental, mètodes disciplinaris, acceptació de la responsabilitat parental).
- **Competències associades a la relació amb el nen** (interès en les experiències i benestar del nen, empatia, reconeixement de les necessitats del nen).

En tercer lloc, segons Rodrigo, Martín, Cabrera i Maíquez, (2009), i la seva experiència en la formació de famílies en risc psicosocial, estructuren les competències parentals/marentals necessàries en cinc categories:

- **Agència parental:**
 - o *Acord en la parella: s'acorden els criteris educatius i els comportaments a seguir amb els fills.*
 - o *Percepció ajustada del rol parental: es té una idea realista que la tasca de ser pares implica esforç, temps i dedicació.*

- *Reconeixement de la importància dels progenitors en el benestar de l'infant.*
- **Autonomia personal i recerca de suport social:**
 - *Implicació en la tasca educativa.*
 - *Responsabilitat davant el benestar de l'infant.*
 - *Visió positiva de l'adolescent i de la família.*
 - *Buscar ajuda de persones significatives amb la finalitat de complementar el rol parental en comptes de substituir-lo o d'avaluar-lo.*
 - *Identificar i utilitzar els recursos per cobrir necessitats com a pares i com a adults.*
 - *Confiança i col·laboració amb els professionals i institucions que els volen oferir suport i ajuda.*
- **Habilitats per a la vida personal:**
 - *Control dels impulsos.*
 - *Assertivitat.*
 - *Autoestima.*
 - *Habilitats socials.*
 - *Estratègies d'afrontament davant de situacions d'estrès.*
 - *Resolució de conflictes interpersonals.*
 - *Capacitat per respondre a múltiples tasques i reptes.*
 - *Planificació i projecte de vida.*
 - *Visió optimista de la vida, així com dels problemes i crisis.*
- **Habilitats d'organització domèstica:**
 - *Administració eficient de l'economia domèstica.*
 - *Manteniment de la neteja i ordre de la casa.*
 - *Higiene i control de la salut dels membres de la família.*
 - *Preparació regular de menjars saludables.*
 - *Arranjaments i manteniment de l'habitatge.*

En quart lloc, segons Azar i Cote (2002) citat a Rodrigo, Martin, Cabrera i Maíquez, (2009), les habilitats són molt diverses i s'han de contemplar relacionades entre si:

- **Habilitats educatives associades a la resiliència familiar:** les habilitats associades a l'organització d'activitats d'oci amb tota la família, o l'educació en valors.
- **Habilitats que permeten adequar les pautes educatives al nen i realitzar un continu ajust a les seves peculiaritats:** l'observació, el perspectivisme, la sensibilitat i la reflexió.

Seguidament, els autors Palacios i Rodrigo (2004) citat a Sallés i Ger, (2011) descriuen les funcions familiars classificades en les funcions centrades en el desenvolupament dels fills, que són les següents:

- **Funció parental de protecció:** vetllar pel bon desenvolupament i creixement dels fills, tenint en compte també la seva socialització.
- **Funció parental afectiva:** els pares han de proporcionar un entorn adequat per garantir el desenvolupament psicològic i afectiu del nen.
- **Funció parental d'estimulació:** aportar als fills estimulació que garanteixi que es poden desenvolupar correctament en el seu entorn físic i social. Que potenciï les seves capacitats tan físiques, com intel·lectuals, socials, per aconseguir la màxima potencialitat.
- **Funció parental educativa:** els pares han de poder orientar i dirigir el comportament dels infants i les seves actituds i valors d'una forma coherent.

Per altra banda, Barudy (2010) citat a Sallés i Ger (2011) va proposar una guia de competències amb els postulats següents:

- **Patrons:** el model que els pares han rebut quan eren infants és el que coneixen i el que reproduiran quan exerceixin com a tals.
- **Intel·ligència emocional:** els pares han de conèixer i saber manejar les pròpies emocions i alhora han de desenvolupar l'empatia per poder donar seguretat i protecció als menors.
- **Responsabilitat:** es tracta de la capacitat d'acceptar la responsabilitat de les conseqüències que els comportaments com adults poden tenir cap als infants.
- **Trastorns mentals:** conèixer en quina mesura els trastorns mentals dels pares afecten les competències parentals, no sempre altera les seves habilitats parentals, però els casos següents s'han de tenir en compte: el tipus de malaltia, la presència o l'absència de l'altre referent, l'edat i el desenvolupament dels menors i si el trastorn ha estat sempre present o apareix de forma cíclica.

- **Recursos socials:** la presència o absència de suport social, també la capacitat dels referents de poder sol·licitar i beneficiar-se dels serveis i de l'ajuda professional.

Finalment, el model de parentalitat social de Baraudy i Dantagnam (2010) citat a Sallés i Ger, (2011), està formada per dos components principals: en primer lloc, les competències parentals fonamentals i en segon lloc, les habilitats parentals:

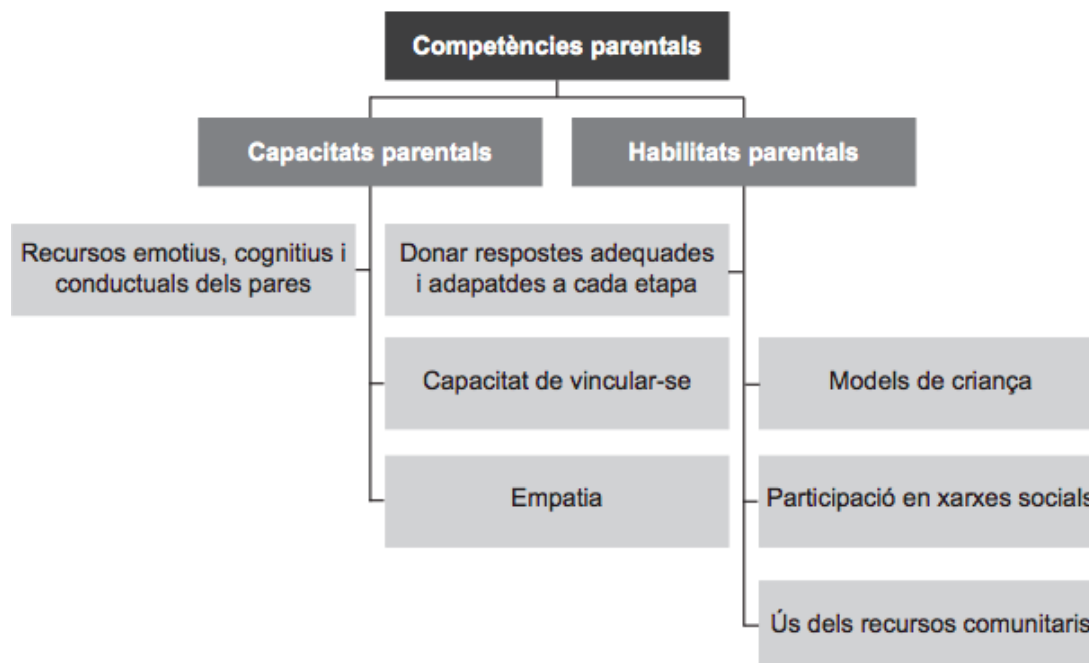
Les capacitats parentals fonamentals són:

- **La capacitat de vincular-se als fills (aferrament):** capacitat dels progenitors per crear vincles amb els fills, tot responent a les seves necessitats. Les experiències d'aferrament proporcionen una seguretat de base i una personalitat sana. De la mateixa manera, permetran en la vida adulta desenvolupar relacions basades en la confiança i la seguretat.
- **L'empatia:** capacitat per percebre les necessitats de l'altre i sintonitzar-hi. Els pares han de poder reconèixer les emocions i gestos dels seus fills, així com les seves necessitats.

Les habilitats parentals/marentals permeten als pares donar als seus fills una resposta adaptada a les diferents etapes de desenvolupament, i són les següents:

- **Els models de criança:** models culturals resultat dels aprenentatges socials i familiars que es transmeten com a fenòmens culturals a escala generacional.
- **L'habilitat per participar en xarxes socials i utilitzar recursos comunitaris:** es refereix al suport familiar i social, i la capacitat de participar i buscar suport en les diferents institucions i professionals que vetllen per la infància.

Figura 2: Composició de les competències parentals segons Baraudy i Dantagnam (2010).

Font: obtingut de Sallés i Ger (2011)

Existeixen molts estudis que demostren que els progenitors/es poden afectar i condicionar de manera positiva la vida dels seus fills/es a través de l'aprenentatge, el desenvolupament de les capacitats, la construcció de la personalitat i l'adquisició d'actituds i valors. Aquests són processos que cal potenciar des del naixement per part dels pares i mares. En conseqüència, centrar-se en aquestes estratègies basades en la investigació pot proporcionar a les famílies orientació i direcció en l'incert món de la paternitat (Blanch i Badia, 2015).

En la següent taula s'exposa de manera ordenada una síntesi dels autors esmentats en aquest apartat, juntament amb el criteri que estableixen per a classificar les competències parentals/marentals.

Taula 2: Síntesi de les habilitats parentals segons el criteri de diferents autors

Autor	Criteri	Competències parentals destacades
Azar i Weinzierl (2005)	Centrades en la persona	<ul style="list-style-type: none"> - Educatives - Sociocognitives - Autocontrol - Maneig de l'estrès - Socials
Azar i Cote (2002)	Centrades en la família (competències relacionades entre si)	<ul style="list-style-type: none"> - Habilitats educatives associades a la resiliència familiar - Habilitats que permeten adequar les pautes educatives al nen i realitzar un continu ajust a les seves peculiaritats
Peter Reder i col·laboradors (Reder i Lucey, 1995; Reder, Duncan i Lucey, 2003)	Centrades en el desenvolupament dels fills	<ul style="list-style-type: none"> - Funció parental de protecció - Funció parental afectiva - Funció parental d'estimulació - Funció parental educativa
Rodrigo, Martín, Cabrera i Maíquez (2009)	Centrades en la persona	<ul style="list-style-type: none"> - Agència parental - Autonomia personal i recerca

		<p>de suport social</p> <ul style="list-style-type: none"> - Habilitats per a la vida personal - Habilitats d'organització domèstica
Palacios i Rodrigo (2004)	Centrades en el desenvolupament dels fills/es	<ul style="list-style-type: none"> - Funció parental de protecció - Funció parental afectiva - Funció parental d'estimulació - Funció parental educativa
Barudy (2010)	Centrades en el model biopsicosocial	<ul style="list-style-type: none"> - Patrons - Intel·ligència emocional - Responsabilitat - Trastorns mentals - Recursos socials
Barudy i Dantagnam (2010)	Model de parentalitat social (biopsicosocial)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Capacitats parentals fonamentals: <ul style="list-style-type: none"> - La capacitat de vincular-se als fills (aferrament) - L'empatia 2. Habilitats parentals: <ul style="list-style-type: none"> - Els models de criança - L'habilitat per

		participar en xarxes socials i utilitzar recursos comunitaris
--	--	---

Font: Elaboració pròpia (2021)

1.3 Justícia i parentalitat/marentalitat

“La construcció del vincle que uneix entre elles a dues o més persones requereix la disponibilitat, de l’accessibilitat, de relacions afectives de qualitat, d’interaccions recíproques. Tota construcció de vincles i el seu manteniment, sigui familiar, d’amics o amors, reclama la conjugació i la perennitat d’aquests diferents elements” (Weissgerber, i Delens-Ravier, 2007).

Aquest aspecte no es pot donar amb la privació de llibertat, ja que hi ha diferències entre la criança present i la criança a distància, al final són models de criança diferents (Boudin i Greco, 1993).

La paternitat s’adquireix i es construeix en i amb relació del pare i/o mare amb el seu fill/a. És necessari no subestimar els vincles que el pare i/o mare pot construir amb el seu fill/a, i els que el fill/a, en canvi, pot construir amb ell/a (Zaouche-Gaudron, 2001 citat a Poch, 2019).

A presó s’ha de permetre crear aquests vincles, ja que som éssers socials, i és necessari tenir aquest contacte amb els fills/es per a comprendre que vol dir ser pare.

En els estudis realitzats per La Vigne (2005) citat a Poch, (2019) amb pares/mares a presó, es va trobar que els beneficis de les visites i l’afecte cap als membres de la família en particular els fills/es, era més fort que qualsevol altre tipus de contacte.

És doncs aquesta relació que comenta Zaouche-Gaudron citat a Poch, (2019), relacionada amb la importància de la comunicació de La Vigne on es crea el concepte de paternitat a presó. Una paternitat que es construeix a través de visites a sales que no estan dissenyades per facilitar les interaccions familiars normalitzades. És més, les sales de visites poden ser caòtiques, conegudes per la falta de

privacitat, pel control i la naturalesa restrictiva (Arditti, 2003; Hairston, 2008, citat a Poch, 2019).

1.3.1 Institucions penitenciàries i parentalitat i marentalitat

La presó com a institució total privativa de llibertat, és profundament limitadora no només com a estructura física sinó també mental i espiritual (Goffman, 2001 citat a Poch, 2019).

Aquests efectes, caracteritzats per bloqueig i aïllament social, afecten als rols que les persones privades de llibertat exercien a l'exterior, i en molts casos afecta les responsabilitats adquirides, com la de ser pare o mare.

Per a poder argumentar aquesta afectació al rol parental o marental, s'ha d'entendre què representa la privació de llibertat, com afecta la persona, i quines conseqüències físiques, emocionals i socials causa.

“Una institució total pot definir-se com un lloc de residència i treball on un gran nombre d'individus amb una situació igual, aïllats de la societat per un període considerable de temps, comparteixen en el seu internament una rutina diària, administrada formalment. Les presons serveixen com un exemple notable, però s'ha d'advertir que el mateix caràcter intrínsec de la presó la tenen altres institucions, els membres de les quals no han trencat cap llei” (Goffman, 1961 citat a Poch 2019).

El que caracteritza principalment aquestes institucions són el trencament amb els àmbits de la vida a l'exterior (Goffman, 1961 citat a Poch, 2019).

També afecta el fet que l'estada a presó sigui d'una duració molt llarga, ja que es pot donar el que s'anomena 'desculturació', és a dir, un desentrenament que incapacita temporalment el pres per encarar certs aspectes de la vida diària a l'exterior (Sommer, 1959 citat a Poch, 2019).

Per altra banda, tampoc beneficia les escasses i limitades comunicacions dels interns amb l'exterior. S'ha de considerar com a factor important, ja que les comunicacions permeten vincular amb les famílies (Sommer, 1959 citat a Poch, 2019).

1.3.2 Dificultats de la privació de llibertat en la parentalitat i marentalitat

Cal ressaltar que un dels factors més importants que poden portar a les persones preses a desistir és la vinculació que es dóna amb els seus familiars. Amb especial rellevància amb el vincle que s'estableix entre pare i fill o filla. La construcció del vincle que uneix entre elles a dos o més persones requereix de la disponibilitat, de l'accessibilitat, de relacions afectives de qualitat, d'interaccions recíproques. Tota construcció de vincles i el seu manteniment, sigui familiar, d'amics o amors, reclama la conjugació i la perennitat d'aquests diferents elements (Weissgerber, i Delens-Ravier, 2007 citat a Poch, 2019). Tot i això, Boudin i Greco (1993) citat a a Poch, (2019) fan referència al següent: : "Criança dels fills a distància i criança a casa són dos estils dinàmicament diferents de criança".

És més, els estudis realitzats per Sampson i Laub (1993) citat a Poch, (2019) afirmen que les famílies que ofereixen un recolzament social, emocional i econòmic a les persones preses contribueixen al control social de les persones, fet que els ajuda a reduir el risc de reincidència delictiva. A més, també existeix una relació entre el desistiment delictiu i el contacte filio-parental.

No hem d'oblidar que, tal com deia Goffman (1961) citat a Poch, (2019), a presó es trenca i reconstrueix la pròpia identitat i personalitat. És per aquest motiu que és necessari el manteniment dels vincles amb el fill/a, perquè la persona privada de llibertat conservi un estatus, el seu lloc, el seu rol de pare/mare, a l'interior dels murs de presó.

És necessari que es donin moments i experiències entre el pare/mare i el fill/a, que conformin unes relacions que s'elaborin quotidianament, relacions afectives emocionals i educatives (Weissgerber i Delens-Ravier, 2007).

En la següent taula, podem observar que l'any 2019 hi havia 6.320 homes penats a tota Catalunya, amb una gran diferència en relació amb les dones, amb 456 penades en total. Les dones representen un 6,82% del total de la població, mentre que els homes representen el 93,18% restant.

Taula 3: Població penitenciària 2019. Per tipus de situació penal i sexe. Províncies. Obtingut del Departament de Justícia. Direcció General de Serveis Penitenciaris.

Població penitenciària, 2019 Per tipus de situació penal i sexe. Províncies					
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
Penats	5.119	667	380	610	6.776
Homes	4764	623	356	577	6.320
Dones	355	44	24	33	456
Preventius	1.260	135	90	130	1.615
Homes	1177	128	81	122	1.508
Dones	83	7	9	8	107
Total	6379	802	470	740	8.391

Font: Departament de Justícia. Direcció General de Serveis Penitenciaris.

Font: Departament de Justícia. Direcció General de Serveis Penitenciaris (2019)

Segons un estudi realitzat per Carmen Navarro (2018), que és professora de dret processal a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), detalla que més del 78% de les dones que estan privades de llibertat són mares. Amb relació als homes, no s'han trobat dades en referència a la paternitat.

Amb relació a les dades referents a pares i mares privades de llibertat amb fills/es tutelats/des, no hi ha disponibilitat d'informació a cap dels organismes públics (Departament de Justícia, DGAIA,...) encarregats de la gestió documental. A nivell local tampoc s'han obtingut dades en referència al nombre d'infants i adolescents que han experimentat l'empresonament d'algun dels seus progenitors.

No obstant s'han obtingut dades a nivell internacional, a l'estudi de Martin (2017) sobre les conseqüències de l'empresonament dels progenitors en els infants, ens diu que a Amèrica el nombre de nens que han experimentat l'empresonament dels pares almenys una vegada a la infantesa pot oscil·lar entre 1,7 i 2,7 milions.

Per altra banda, fent referència a l'impacte que provoca la presó dels pares i/o mares en la infància i l'adolescència, es pot ressaltar l'estudi de Martin (2017), assenyala que els membres de la família de persones privades de llibertat sovint es coneixen com a "víctimes ocultes", víctimes del sistema de justícia penal a les quals ni se'ls reconeix ni se'ls dóna una plataforma per ser escoltats. Aquestes víctimes ocultes reben poc suport personal i no es beneficien dels mecanismes socials sistèmics generalment disponibles.

Els pares d'infants dels quals estan dins del sistema de justícia penal, en particular, s'enfronten a una sèrie de problemes i dificultats: tensió psicològica, comportament

antisocial, suspensió o expulsió de l'escola, dificultats econòmiques i activitat criminal. Tot i això, les conseqüències futures en la vida d'un/a menor, que ha viscut l'empresonament dels seus progenitors, són difícil de preveure, i els resultats de la investigació sobre els factors de risc d'aquests nens/es són molt variats (Martin, 2017).

Les afectacions que pot tenir la vivència de l'empresonament dels progenitors/es, tot i que cada cas és únic, en els infants i adolescents, segons Martin (2017) són:

- Participació delictiva infantil.
- Problemes psicosocials i comportament antisocial.
- Assoliment educatiu.
- Benestar econòmic.
- Afecció i contacte entre pares i fills mentre estan empresonats.

Tot i això, segons el mateix autor, la investigació suggereix que la fortalesa o la feblesa del vincle entre pares i/o mares i fills/es i la qualitat del sistema de suport social del nen/a i la família tenen un paper important en la capacitat del nen/a per superar els reptes i tenir èxit a la vida.

1.4 Intervencions socials

La intervenció constitueix una manera d'actuar d'una categoria de professions del món social, orientada a la resolució de problemes socials (Saavedra, 2015).

En aquest sentit, Ander-Egg, (1995) citat a Saavedra, (2015), assenyala que la intervenció social designa el conjunt d'activitats realitzades de manera més o menys sistemàtica i organitzada, per a actuar sobre un aspecte de la realitat social amb el propòsit de produir un impacte determinat.

La pràctica de la intervenció s'enfoca en el caràcter organitzat de l'acció i la seva capacitat per a resoldre problemes socials. Tributària d'aquesta argumentació està l'opinió de Fernando Fantova, qui assenyala que la intervenció social és una activitat que intenta respondre a necessitats socials, sent el seu propòsit la integració, autonomia, benestar i participació de les persones en relació al seu entorn. En aquest mateix sentit, Ferrán Casas-Aznar considera que l'acció d'intervenir té el seu

inici en situacions considerades com a negatives, amb riscos o que constitueixen aspiracions de millorament d'una comunitat determinada (Saavedra, 2015).

Un altre autor que transita per aquesta línia argumental és Javier Corvalán (1997) citat a Saavedra (2015), qui defineix la intervenció social com: l'acció organitzada d'un conjunt d'individus enfront de problemàtiques socials no resoltes en la societat a partir de la dinàmica de base d'aquesta. Aquesta dinàmica de base, és d'una banda, el funcionament capitalista entorn del sistema de mercat que determina qualitativa i quantitativament la producció de béns i serveis, i d'altra banda, el dret públic i privat que regula tant l'apropiació legítima de tal producció per part dels individus com els conflictes d'interessos entre els mateixos.

La intervenció social caldrà que afronti els reptes d'una societat que tendirà a excloure els qui no s'adapten al ritme dels canvis i en la qual les desigualtats tindran un component clau en l'educació, el coneixement i les diverses capacitats culturals, intel·lectuals i creatives de les persones i grups socials (Funes i Froufe, 2000).

1.4.1 Suport familiar

El suport que ofereix la família des que la persona és empresonada fins que l'acompanya en el seu retorn a la comunitat es pot classificar en cinc tipus diferents que, lluny d'excloure's, s'interrelacionen (Wills i Shinar, 2000 citat a Ibañez i Pedrosa 2018):

- Emocional (empàtic, donar suport, saber escoltar, donar indicacions).
- Instrumental (ajuda pràctica).
- Informacional (proporcionar coneixement i informació).
- Companyia (activitats socials i de lleure).
- Validació (retroalimentació sobre el comportament).

Més detalladament, els autors associen cada tipus de suport a un benefici en concret per a la persona receptora:

Amb el suport emocional, s'altera la valoració de les amenaces dels esdeveniments vitals, millora l'autoestima, redueix l'ansietat i/o la depressió, i motiva per tirar endavant i sortir-se'n.

Amb el suport instrumental es poden solucionar problemes pràctics, permet més temps per descansar i relaxar-se, i fer front a les coses. Amb el suport informacional s'augmenta la quantitat d'informació disponible i ajuda a obtenir serveis necessaris.

Amb el suport de companyia es produeix un efecte positiu i proveeix distraccions positives per no pensar en els problemes. I amb el suport de validació es disminueix la desviació percebuda, permet acceptar sentiments i proveeix comparacions favorables.

Algunes propostes han volgut facilitar i promoure més el contacte familiar mentre la persona està empresonada, i fer-ho no només a través de les sortides programades i els permisos, sinó a través de les entrades de la família a la presó per tal de tenir oportunitats de normalitzar les seves trobades (Jardine, 2017a citat a Ibáñez i Pedrosa, 2018). Un dels principals vincles que s'estableixen entre la persona privada de llibertat i la seva família es consolida a través de les visites. Aquestes proveeixen un espai per les demostracions d'afecte, cura i compromís que la família implica (Jardine, 2017b citat a Ibáñez i Pedrosa, 2018) i esdevenen clau per mantenir el contacte.

La recerca sobre el suport que ofereixen les famílies s'ha centrat en la importància de les visites, deixant al marge altres mecanismes d'oferir aquest suport, així com els obstacles logístics i el cost monetari. Aquest suport ofert per les famílies també segueix tenint un pes futur important quan la persona que ha estat a presó surt en llibertat i retorna a la comunitat (Travis, 2005, citat a Ibáñez i Pedrosa, 2018).

1.4.2 Espais de visites

Actualment a Barcelona, el lloc on es realitzen les trobades entre pares i mares i infants i adolescents tutelats/des és l'espai EVIA.

EVIA és un espai que ofereix a les famílies un espai de trobada amb els infants i adolescents que estan sota tutela o guarda administrativa.

Segons la normativa del centre en relació a les famílies, l'accés d'aquestes és una porta diferent de la que entren els menors. Per a poder accedir a les visites és indispensable mostrar el document d'identitat (DNI, NIE, passaport) i posteriorment es passen els controls de seguretat. Únicament podran formar part de les visites les persones autoritzades. En aquest cas, els familiars hauran de presentar-se en condicions adequades. No s'admetran persones amb símptomes d'intoxicació alcohòlica o sota l'efecte de substàncies estupefaents. Així mateix, se'ls exigirà presentar-se respectant les condicions mínimes d'higiene personal.

Els familiars abans de començar la visita deixaran a la taquilla de la recepció assignada totes les seves pertinences.

Pel bon funcionament del servei és molt important ajustar-se als horaris assignats. En el cas que els familiars no hagin arribat, transcorreguts 25 minuts es podrà lliurar una nota de no compareixença a l'altra part i els menors podran marxar.

Si per qualsevol motiu els familiars no poden assistir a la visita, s'ha d'avisar amb el màxim temps d'antelació. Quan algun dels membres, tan menors com les seves famílies, no assisteixen a la visita s'haurà de transmetre la informació a l'equip d'infància corresponent.

És important que els menors arribin puntuals a les visites, en el cas contrari, es recuperarà el temps perdut en la pròxima visita amb temps afegit.

Durant la visita supervisada, en cap concepte el nen/a i/o adolescent podrà sortir de les dependències d'EVIÀ. El o la professional que acompanya al menor haurà d'estar en tot moment al centre i és el o la responsable d'aquest, vetllant així per evitar qualsevol risc.

Si durant la visita es produeix algun incident o qualsevol tipus de manifestació violenta, tant verbal com física que afecti el desenvolupament de la visita o que suposi risc per al nen/a i/o adolescent o qualsevol altra persona, el personal de l'EVIÀ prendrà les mesures necessàries i es donarà per finalitzada la visita.

En acabar la visita, la sala ha de quedar neta i recollida. Es demana als familiars que col·laborin per transmetre als nens/es i/o adolescents hàbits d'ordre i neteja.

Aquestes trobades requereixen en tot moment de la supervisió professional, i d'intervenció quan sigui necessari.

1.4.3 Necessitats socials i reptes professionals

La realitat actual, ens presenta un context de canvis constants a diferents nivells que cal analitzar per saber cap a on es dirigeixen les professions de l'àmbit social.

Per una banda, el context social genera contínues necessitats de les quals els professionals de la intervenció socioeducativa han de donar resposta: noves formes d'exclusió; col·lectius, com els immigrants o les persones grans, amb problemàtiques específiques, etc. En resum, una demanda o necessitat social que requereix noves actuacions, però també un repte important per a reconduir les intervencions clàssiques i una continua necessitat de formació professional (Funes i Froufe 2000).

Les condicions sociopolítiques i econòmiques del context en què la tasca professional del Treballador/a Social es desenvolupa, també s'adonen de la manera

en què la realitat impacta sobre la subjectivitat. I la tasca de TS -emmarcada en un dels poders de l'Estat- requereix d'un criteri i compromís que vagi més enllà de la pràctica instrumental i possibiliti el desenvolupament d'una pràctica reflexiva i transformadora (Torres i Pérez 2013).

El o la T.S. en l'àmbit judicial ha de reconstruir la situació que va portar a la intervenció de l'àmbit, aportant tots els elements possibles que permetin comprendre la situació de crisi per la qual travessen les famílies, treballant els vincles dins d'aquestes i cap al context social que l'envolta, construint xarxes socials facilitadores per aconseguir la superació de les crisis que s'enfronten (Torres i Pérez 2013).

Com a professionals, es realitza una gran tasca a l'hora d'acompanyar les persones en el seu trajecte vital, la creació de projectes innovadors és una característica principal de la professió del Treball Social i l'Educació Social. Projectes com *Niños Sin Barreras* (Tedó, 2016) és un exemple d'intervencions socials de qualitat en l'àmbit de la infància i l'àmbit penal. Aquest projecte està format per un equip de voluntaris que realitzen acompanyaments a aquells menors que tenen pares o mares privats de llibertat. Fan una tasca d'acompanyament i de contenció emocional, parlant sobre el tema i resolent dubtes dels joves. A més, la mateixa associació imparteix tallers sobre habilitats parentals als progenitors/es que es troben a la presó (Tedó, 2016).

Un altre projecte rellevant es troba a Regne Unit, i s'anomena *Action for Prisoners' and Offenders' Families* centrat en el suport familiar d'aquest col·lectiu. Les famílies treballen en sectors legals, privats i voluntaris (educació, salut, atenció social, justícia penal i serveis per a nens) per reduir l'impacte negatiu de la presó (Action for people, 2020).

1.4.4 Qualitat

El concepte de qualitat que representa aquest projecte fa referència a la millora d'una necessitat social detectada i que serà beneficiosa per als usuaris/es, donant així una resposta a aquesta mancança i/o necessitat.

Segons Panchón, Marzo, Muntané, Sacanell, Vidal, Milà, i Genua, (2002), el repte de la qualitat en els serveis socioeducatius i la recerca de bones pràctiques representa un canvi substancial tant en la forma de considerar els beneficiaris com en la manera d'entendre el sentit i la finalitat d'aquests serveis.

Parlar de qualitat, de bones pràctiques, és parlar inevitablement de justícia social i d'una opció ètica que fa prevaler el benestar de l'usuari mitjançant un bon servei.

El clima afavoridor per a engegar processos de millora de la qualitat de la intervenció socioeducativa, essent viscuts aquests com una oportunitat de canvi cap a l'adequació i satisfacció de les necessitats i demandes dels usuaris. Segons Panchón, Marzo, Muntané, Sacanell, Vidal, Milà, i Genua, (2002) estimular la gestió de la qualitat interna dels serveis potenciarà l'establiment de processos, que permetran introduir les millores necessàries, per a donar resposta a les demandes socials.

És imprescindible plantejar-se la qualitat dels serveis que s'estan oferint a la ciutadania i fer una anàlisi en profunditat i intentar trobar solucions als nous reptes tant del present com del futur.

El primer pas que s'hauria de fer és el d'avaluar els serveis i els recursos dels quals es disposa en l'actualitat, per a poder respondre a les necessitats dels ciutadans i ciutadanes. L'avaluació permetrà detectar aquells punts forts que s'han de continuar reforçant i els punts febles que cal millorar (Panchón, 2002).

A partir del moment en que les pròpies organitzacions que treballen en àmbits educatius i d'acció social senten i perceben la necessitat d'establir mecanismes de millora per assegurar la qualitat, es comencen a establir i definir processos i principis que faciliten el canvi, un canvi exigint per un conjunt de noves demandes i necessitats socials (Marzo, i Montané, 2002).

1.4.5 Intervencions de qualitat eines per a l'avaluació de la qualitat

En la mateixa línia de Marzo i Montané (2002), quan parlem d'avaluar la qualitat comporta necessàriament mesurar. Sense mesures, no podem comparar, no es pot avaluar, excepte de manera generalista i amb imprecisió. Mesurar la qualitat exigeix crear un sistema de dades que tingui sentit en el paradigma de la qualitat, i identificar les dades que es volen i és necessari tenir en compte en el procés d'avaluació.

Els motius que justifiquen el fet de mesurar el funcionament d'una institució es poden resumir en quatre grans raons:

1. Mesura de les necessitats d'intervenció socioeducativa.

2. Mesura de les necessitats insatisfetes durant el procés d'intervenció socioeducativa.
3. Mesura de la discrepància entre el servei que ofereix la institució i el que realment es dona, per a conèixer les desviacions i analitzar els motius.
4. Mesura de les diferències entre la missió actual i la visió del futur. Aquesta mesura permet orientar la consolidació de la institució cap al futur atenent les noves demandes, les noves necessitats.

3. MARC LEGAL

En el present marc jurídic s'exposa la Llei dels Drets i Oportunitats de la Infància i l'Adolescència, ja que aquest és dels principals col·lectius beneficiaris del projecte, el sistema de protecció de la infància i l'adolescència a Catalunya, juntament amb l'àmbit penitenciari i el dret de relació i visites. Considerant aquestes lleis com les més rellevants i adequades a les característiques del projecte.

3.1 Llei dels Drets i Oportunitats de la Infància i l'Adolescència (LDOIA)

Juntament amb la Llei 12/2007 de Serveis Socials, la qual ha de vetllar per tal que el model nou d'atenció integral a la infància i l'adolescència de Catalunya garanteixi la transversalitat de tots aquells agents que tenen responsabilitats en l'atenció als infants i els adolescents, la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència també serà determinant per a l'atenció a la infància i l'adolescència al nostre país, pel fet que els seus destinataris són tots els infants i adolescents, i no només aquells que veuen vulnerats els seus drets. Per aquest motiu, la concepció de l'atenció a la infància i l'adolescència serà redefinida amb aquesta Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència que té com a objectiu garantir els drets dels infants al nostre país.

La Llei 14/2010, del 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència està formada per set gran temes que es presenten a continuació:

1. Els principis i criteris d'actuació per garantir i per exercir els drets. Els criteris i principis per rebre l'atenció adequada.
2. Els drets bàsics de la infància i l'adolescència i les situacions de vulneració.
3. Mecanismes per a la defensa efectiva dels drets dels infants.
4. Les polítiques d'infància i el treball conjunt de les diferents administracions i de les entitats.
5. Diferents recursos, serveis, dispositius per atendre els infants i adolescents i les seves famílies.
6. Procediments i actuacions en les situacions de risc.
7. Procediments i actuacions en les situacions de desemparament.

En resum, aquesta llei té com a objectiu, deixant de banda l'ordre legal de la matèria, adequar i adaptar els serveis i recursos a les necessitats dels menors, vol prioritzar les demandes i necessitats d'aquests a partir de la disponibilitat de

recursos i la sol·licitud de control de la societat.

El que es vol aconseguir amb aquest canvi de perspectiva és minimitzar al màxim les situacions de maltractament institucional, i donar flexibilitat per poder atendre d'una manera més global a les noves situacions que es presenten.

En l'àmbit jurídic la LDOIA defineix com a situacions de risc (Llei 14/2010, del 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència):

- a) La manca d'atenció física o psíquica de la persona infant o adolescent per part dels seus progenitors, dels titulars de la tutela o de la guarda, que suposi un perjudici lleu per a la seva salut física o emocional.
- b) La dificultat greu per dispensar l'atenció física i psíquica adequada a la persona infant o adolescent per part dels progenitors, o dels titulars de la tutela o de la guarda.
- c) La utilització, per part d'aquestes mateixes persones, del càstig físic o emocional sobre la persona infant o l'adolescent que, sense constituir un episodi sever o un patró crònic de violència, perjudiqui el seu desenvolupament.
- d) Les mancances que, no podent ser adequadament compensades en l'àmbit familiar, ni impulsades des d'aquest mateix per al seu tractament mitjançant els serveis i recursos normalitzats, puguin produir la marginació, la inadaptació o el desemparament de la persona infant o l'adolescent.
- e) La manca d'escolarització en edat obligatòria, l'absentisme i l'abandó escolar.
- f) El conflicte obert i crònic entre els progenitors, separats o no, quan anteposen les seves necessitats a les de la persona infant o adolescent.
- g) La incapacitat o impossibilitat de controlar, per part dels progenitors o titulars de la tutela o de la guarda, la conducta de la persona infant o l'adolescent que provoqui un perill evident de causar-se dany a ella mateixa o de perjudicar a terceres persones.
- h) Les pràctiques discriminatòries, per part dels progenitors o titulars de la tutela o de la guarda, contra les nenes i noies que suposin un perjudici per al seu benestar i la seva salut mental i física, incloent-hi el risc a patir la mutilació genital femenina i la violència exercida contra elles.
- i) Qualsevol altra circumstància que, de persistir, pogués evolucionar i derivar en el desemparament de la persona infant o l'adolescent.

A través de les diferents intervencions realitzades per tots els serveis, cal dir que entre les famílies també es donen diversos factores de desprotecció (Llei 14/2010, del 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència):

- a) Pares i mares que acaben de tenir un nou fill, amb altres fills objecte de protecció en el passat.
- b) Joves, objecte de protecció quan eren menors, que presenten dificultat o limitacions en el compliment del seu rol parental.
- c) Figures parentals amb problemes greus de salut mental, símptomes de malestar emocional, o immaduresa.
- d) Pares i mares amb capacitat intel·lectual limitada.
- e) Pares i mares que abusen de l'alcohol, drogues o fàrmacs o es sospita que puguin fer-ho.
- f) Pares i mares joves sense recolzament familiar i/o social.
- g) Pares i mares amb serioses dificultats per a supervisar i/o posar límits als seus fills.
- h) Famílies amb violència domèstica.
- i) Famílies on els adults estan implicats en activitats marginals (prostitució,..) o il·legals.
- j) Pares i mares amb actituds violentes.

En l'àmbit jurídic, la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència a Catalunya defineix com a situacions de desemparament:

- a) L'abandonament.
- b) Els maltractaments físics o psíquics, els abusos sexuals, explotació o altres situacions de la mateixa naturalesa realitzades per les persones a les quals correspon la guarda o portades a terme amb el coneixement i tolerància d'aquestes persones.
- c) Els perjudicis greus al nadó causats per maltractament prenatal. A aquests efectes, s'entén per maltractament prenatal la manca de cura del propi cos, conscient o inconscient, o la ingestió de drogues o substàncies psicotròpiques per part de la dona durant el procés de gestació, i també el produït indirectament al nadó per la persona que maltracta la dona en procés de gestació.
- d) Exercici inadequat de les funcions de guarda que comporti un perill greu per a l'infant o l'adolescent.

- e) El trastorn o alteració psíquica o la drogodependència dels progenitors, o dels titulars de la tutela o de la guarda, que repercuteixi greument en el desenvolupament de l'infant o l'adolescent.
- f) El subministrament a l'infant o l'adolescent de drogues, estupefaents o qualsevol altra substància psicotròpica o tòxica portat a terme per les persones a les quals correspon la guarda o per altres persones amb el seu coneixement i tolerància.
- g) La inducció a la mendicitat, la delinqüència o la prostitució per part de les persones encarregades de la guarda, o l'exercici de les dites activitats portat a terme amb llur consentiment o tolerància, i també qualsevol forma d'explotació econòmica.
- h) La desatenció física, psíquica o emocional greu o cronificada.
- i) La violència masclista o l'existència de circumstàncies en l'entorn sociofamiliar de l'infant o adolescent, quan perjudiquin greument llur desenvolupament.
- j) L'obstaculització pels progenitors o els titulars de la tutela o de la guarda de les actuacions d'investigació o comprovació, o llur falta de col·laboració, quan aquest comportament posi en perill la seguretat de l'infant o l'adolescent, i també la negativa dels progenitors o els titulars de la tutela o de la guarda a participar en l'execució de les mesures adoptades en situacions de risc si això comporta la persistència, la cronificació o l'agreujament d'aquestes situacions.
- k) Les situacions de risc que per llur nombre, evolució, persistència o agreujament, determinin la privació a l'infant o l'adolescent dels elements bàsics per al desenvolupament integral de la personalitat.
- l) Qualsevol altra situació de desatenció o negligència que atempti contra la integritat física o psíquica de l'infant o l'adolescent, o l'existència objectiva d'altres factors que n'impossibilitin el desenvolupament integral.

3.2 Sistema de protecció de la infància i l'adolescència

La Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) és l'organisme encarregat de promoure el benestar de la infància i l'adolescència que es troben en alt risc de marginació social i amb l'objectiu de contribuir al desenvolupament integral dels menors de Catalunya. La DGAIA protegeix mitjançant la tutela als infants i adolescents que es troben en situacions complicades amb indicadors de risc

alts i per tant, es troben en situació de desemparament (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2011).

Segons l'informe estadístic mensual Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (2018), actualment a Catalunya hi ha 1.399.850 infants i adolescents distribuïts pels diferents territoris, amb un 51,5% en masculí, i un 48,5% en femení. D'aquest nombre hi ha 17.589 joves amb expedient obert al sistema de protecció de menors.

El sistema català de protecció a la infància i l'adolescència posa a disposició de familiars, veïns o veïnes, altres adults i dels propis menors diverses vies per denunciar o comunicar la sospita d'una situació de maltractament, de desemparament o de risc. Al mateix temps, el sistema engloba el col·lectiu de professionals i les institucions que estan més a prop dels infants i que són els qui millor poden detectar aquestes situacions. Quan es requereix, hi intervenen els equips especialitzats. (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2020).

Els infants i adolescents tutelats per la DGAIA, és població infantil i adolescent separada de la seva família per desprotecció infantil i en mesura protectora (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2018).

El sistema de protecció de la infància i l'adolescència català es basa en el principis protectors que dictamina la Convenció dels Drets de la Infància del 20 de novembre de 1989. Aquesta esmenta en els diferents articles els drets de la infància i l'adolescència, així com les obligacions de l'Estat i els progenitors o guardadors. Fa referència a l'interès superior de l'infant i que totes les mesures respecte a un infant han d'estar basades principalment en la seva consideració i el seu interès. Correspon a l'Estat d'assegurar una protecció i cura adequades, quan els pares o altres persones no tinguin capacitat per a fer-ho (Palau del Parlament, 1991).

També ens parla de l'obligació que té l'Estat de respectar els drets i els deures dels pares o de familiars que siguin legalment responsables en ordre a donar-li, d'acord amb el desenvolupament de les capacitats de l'infant, la guia adequada per a exercir els seus drets (Palau del Parlament, 1991).

Un altre punt important està destinat a la preservació de la identitat, i de les obligacions de protecció que té l'Estat i de restablir la identitat del nen/a si se l'ha privat d'aquests elements identificatius (nom, nacionalitat, i vincles familiars)(Palau del Parlament, 1991).

Seguidament, ens diu que els Estats han de vetllar perquè l'infant no sigui separat dels seus pares tret que sigui per motius legals, d'acord amb les lleis establertes. La separació pot ser necessària quan existeix un maltractament o abandonament de l'infant. En qualsevol de les decisions, s'ha de tenir en compte la seva opinió. Els estats membres han de respectar el dret de l'infant separat d'un dels seus pares o d'ambdós de tenir relacions personals i contacte directe amb tots dos regularment, tret de si això va contra el seu interès primordial (Palau del Parlament, 1991).

En tots els casos, l'infant té dret a ser escoltat i a donar la seva opinió. A més, tal com diuen els articles posteriors, té dret a expressar-se de manera lliure sense ser qüestionat per la seva consciència, religió, raça, etc. (Palau del Parlament, 1991).

A més, fa referència a la responsabilitat que tenen els pares de criar als infants. L'Estat ha de protegir l'infant de qualsevol maltractament i de protegir-los en cas de separació de l'ambient familiar. També esmenta el dret a la qualitat de vida que ha de tenir l'infant i que li han de proporcionar els seus pares (Palau del Parlament, 1991).

Els infants i adolescents tenen dret a l'educació, al sistema de salut, de seguretat social, a l'esbarjo i activitats d'oci i culturals, i se'ls ha de protegir del treball infantil, del tràfic, de l'explotació sexual, entre altres pràctiques que posen en perill la seva vida. I en el cas d'haver patit aquestes situacions, l'Estat té l'obligació de protegir-los i donar l'assistència necessària per a reparar els danys (Palau del Parlament, 1991).

Tornant al punt anterior, els equips encarregats de la protecció dels menors són els Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA), dividits per tot el territori de Catalunya, comarcament i per barris. Aquests estan formats per psicòlegs/es, pedagogs/es, treballadors/es socials i educadores/es socials que fan diagnòstics, valoracions i seguiments de l'entorn sociofamiliar dels menors, i proposen una mesura adient per a cada cas en particular. Els professionals elaboren plans de treball i de millora per als menors i les seves famílies, així com realitzen el seguiment i tractament de la mesura aplicada (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2015).

Fan estudis i seguiments de les famílies derivades des de Serveis Socials Bàsics (SSBB), Fiscalia de Menors, DGAIA, entre d'altres. Aquestes famílies presenten diferents factors de risc i/o desemparament (explicats àmpliament en el Marc Legal), i els equips d'infància i adolescència tenen la tasca d'estudiar aquests factors de risc i/o desemparament i posar una mesura administrativa per tal de preservar els

menors de qualsevol situació que requereix protecció (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2015).

Deponent de la gravetat dels factors de risc que es donen en els casos, l'EAIA obre un expedient en concret o un altre. S'ha d'obrir un expedient de risc (ER) quan les dades disponibles es corresponen amb alguna o algunes de les situacions de risc previstes en l'article 103.2 de la Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. S'entén per situació de risc aquella "situació en què el desenvolupament i el benestar de l'infant o l'adolescent es veuen limitats o perjudicats per qualsevol circumstància personal, social o familiar, sempre que per a la protecció efectiva de l'infant o l'adolescent no calgui la separació del nucli"(Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2015).

Un expedient de desemparament (ED) s'inicia quan es té coneixement que l'infant o l'adolescent podria trobar-se en alguna de les situacions de desemparament enumerades en l'article 105.2 de la LDOIA. S'entén per situació de desemparament aquella situació que als infants o adolescents els manquen els elements bàsics per al desenvolupament integral de la personalitat, sempre que per a llur protecció efectiva calgui aplicar una mesura que impliqui la separació del nucli familiar (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2015).

L'expedient de tutela s'inicia en el moment en què es dicta la resolució administrativa de desemparament i es manté oberta mentre estan vigents les funcions tutelars sobre l'infant o l'adolescent. En aquest cas, el o la menor és separat/da del nucli familiar, i per tant, dels seus progenitors/es(Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2015).

3.3 Reglament penitenciari

El Comitè de Ministres del Consell Europeu (2020), dictamina a tota Europa la llei sobre penitenciària, en la qual estan plasmats tots els drets i deures de les persones privades de llibertat, des dels principis bàsics, fins a les condicions de l'empresonament, com la cobertura de necessitats bàsiques, el contacte amb l'exterior, el règim del centre penitenciari, etc. entre d'altres.

Amb relació al contacte amb les famílies, segons la mateixa llei, les persones privades de llibertat es podran comunicar amb la freqüència més gran possible amb les seves famílies a través de cartes, trucades o altres mitjans disponibles. Tot i

haver-hi restriccions segons les peculiaritats de cada cas, es garantirà uns mínims de contacte sempre (Comitè de Ministres del Consell Europeu, 2020).

Fent referència a les visites, es pretén que les persones privades de llibertat puguin establir i desenvolupar relacions familiars de la manera més natural possible. A més, les famílies, així com les persones empresonades, han d'estar assabentades de qualsevol canvi jurídic, de salut o estat de l'altre (Comitè de Ministres del Consell Europeu, 2020).

El règim penitenciari europeu permet a les persones privades de llibertat participar en activitats i rebre programes educatius sempre tenint en compte les seves necessitats i donant un suport individualitzat sempre que sigui possible.

Per altra banda, centrant-se en el reglament espanyol, cal dir que els centres penitenciaris al llarg dels anys, i com totes les lleis que regulen la societat, han variat els mètodes d'intervenció i els seus objectius amb les persones internes. Des de la Llei Orgànica 1/1979, del 26 de setembre, la finalitat d'aquestes institucions és la reeducació i la reinserció social de les persones privades de llibertat, així com la retenció i custòdia de detinguts, presos i penats. Tanmateix, tenen a càrrec una tasca assistencial i d'ajuda per a interns i alliberats.

Segons l'article tercer de la mateixa llei, l'activitat penitenciària s'ha d'exercir respectant, en tot cas, la personalitat humana dels reclusos i els drets i interessos jurídics dels mateixos no afectats per la condemna, sense establir-se cap diferència per raó de raça, opinions polítiques, creences religioses, condició social o qualssevol altres circumstàncies d'anàloga naturalesa.

Destacar que a l'article 53 d'aquesta llei, en relació a la privació de llibertat i les relacions familiar, ens diu que els establiments disposaran de locals aliens especialment adequats per a les visites familiars o de persones properes d'aquells interns que no puguin obtenir permisos de sortida.

Per altra banda, en el cas de les dones, tal com diu l'article 38 de la mateixa llei, aquestes tindran dret a ser acompanyades pels seus fills/es que no hagin arribat als tres anys d'edat i que puguin acreditar l'afiliació. En aquells centres on es troben ingressades internes amb fills/es existirà un local habilitat per a la guarderia infantil.

Es troben algunes diferències en el reglament penitenciari tenint en compte el sexe de la persona privada de llibertat, i per tant, afecta directament a les relacions paterno-filials.

3.4 Dret de relació i visites

Amb relació a les visites dels interns/es i els seus fills/s tutelats/des, existeix la Directriu General d'Actuació 6/2016, de 28 de desembre, de règim de relació i visites dels infants i adolescents que es troben sota la protecció de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència amb els seus familiars.

Segons l'article 116, del capítol III (Protecció dels Infants i els adolescents desemparats), dins de la mateixa llei esmentada en l'apartat anterior, la llei dicta el següent amb relació a les visites amb infants i adolescents i les seves famílies:

El dret de relació i visites entre els infants i adolescents i els seus progenitors i familiars és un dret garantit pel dret internacional -article 9.3 de la Convenció sobre els drets de l'infant-. Estatal i català, el contingut bàsic del qual està recollit per l'article 38 de la Llei catalana 14/2010, de 27 de maig, segons el qual:

1. "Els infants i els adolescents tenen dret a viure amb llurs progenitors llevat dels casos en què la separació és necessària. També tenen dret a conviure i a relacionar-se amb altres parents pròxims, especialment amb els avis.
2. Els infants i els adolescents tenen dret a mantenir un contacte directe amb els progenitors amb qui no convisquin.
3. L'autoritat judicial o administrativa, segons escaigui, ha de prendre mesures adequades per a garantir els drets de visita als infants i adolescents que resideixin habitualment a l'estranger.
4. L'infant o adolescent separat dels seus progenitors per l'adopció d'alguna mesura judicial o administrativa que comporta l'empresonament o la detenció d'aquests té dret a ser informat del lloc i situació en què es troben, tenint en compte sempre l'interès de l'infant o l'adolescent.
5. Les administracions públiques han de garantir l'exercici adequat dels drets regulats per aquest article i de la conciliació

de la vida familiar, personal i laboral pel que fa a llur exercici, especialment si hi ha una situació de conflicte familiar, mitjançant els serveis de punt de trobada, o altres que compleixin la mateixa finalitat, amb el garantiment, en tot cas, del benestar i la seguretat dels infants i adolescents. El règim, l'organització i el funcionament d'aquests serveis s'han d'establir per reglaments.”

El règim legal de relació i visites dels infants i adolescents tutelats per la DGAIA el concreten l'article 22-8 del Codi Civil de Catalunya i l'article 116 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, que estableix el següent:

1. “La declaració de desemparament i l'adopció posterior d'una mesura de protecció no ha d'impedir la comunicació, la relació i les visites de l'infant o l'adolescent amb els seus familiars, llevat que l'interès superior de l'infant o l'adolescent en faci aconsellable la limitació o l'exclusió.
2. Llevat que s'hagi acordat l'acolliment preadoptiu i que sigui ferm, la resolució que disposa, limita o exclou el règim de relació i visites o la desestimació per silenci en el termini d'un mes a comptar de la data de la sol·licitud és impugnable davant de la jurisdicció civil, en els termes establerts per la Llei d'enjudiciament civil, en el termini de dos mesos a comptar de la seva notificació o de la desestimació presumpta per silenci i sense necessitat de reclamació prèvia per la via administrativa, a fi de salvaguardar sempre l'interès superior de l'infant o l'adolescent.
3. L'òrgan competent de la Generalitat en la supervisió de la relació i les visites de l'infant o l'adolescent amb els seus familiars té l'obligació de procurar els mecanismes necessaris perquè la visita tingui lloc en els horaris més adequats d'acord amb l'interès de l'infant o l'adolescent, tenint en compte especialment el seu horari escolar”.

Amb relació al marc conceptual d'aquesta directriu, es plasma textualment:

“Els avenços dels darrers anys en investigació en els camps de les neurociències i la psicologia del desenvolupament han permès verificar com és de rellevant la construcció de la vinculació d'aferrament per al correcte desenvolupament de les estructures cerebrals. Aquests estudis determinen que l'ésser humà és un ésser social que només es desenvolupa adequadament quan estableix lligams afectius amb els altres. La funció d'aferrament és de caire universal i no pas cultural, és una necessitat bàsica de creixement.

Una característica essencial del vincle és oferir la seguretat afectiva i emocional. La vinculació afectiva regula els processos d'individuació i d'independència emocional, atesa la crucial funció de l'aferrament en el desenvolupament humà. Tant és així, que el seu establiment i qualitat es considera un predictor del desenvolupament de la personalitat i de futures competències de la persona.

Si l'infant o adolescent no resol bé aquesta necessitat, podrà ser més vulnerable tant des del punt vista social com biològic, com palesen els avenços en psicologia evolutiva, social, de la personalitat i les neurociències. El trastorn de l'aferrament, les relacions traumàtiques provinents d'haver viscut situacions de maltractament, d'abús, de negligència continuada es troben la base de múltiples disfuncions i requereixen el tractament especialitzat per a la recuperació del dany a l'infant o adolescent, alhora que l'abordatge de la dinàmica familiar perquè es pugui incidir en les dinàmiques relacionals que es troben en la base del maltractament que es dona en aquestes famílies, enteses en el seu context social i cultural.

Hi ha situacions de desprotecció, però, que no requereixen un acompanyament intensiu ni que es supervisi el contacte per garantir la seguretat de l'infant o adolescent, sinó que el cal serà potenciar la relació fills-pares des d'una concepció ecològica, perquè aquesta es pugui dur a terme amb la màxima naturalitat possible, durant el procés d'intervenció.

En l'àmbit de la protecció, l'evolució de les relacions entre els infants o adolescents i els seus progenitors són considerades un indicador central de les possibilitats de retorn a la família. I un facilitador de les capacitats de resiliència d'ambdós.

Per això protegir els infants o adolescents significa protegir les seves relacions vinculars, ubicar en el centre de l'atenció professional l'infant en relació amb la seva família i el treball especialitzat que cal per possibilitar que aquests vincles siguin funcionals, millorin, es refermin i no es dilueixin durant la separació protectora.

Per aconseguir-ho calen processos participatius de relació que responguin de manera satisfactòria per a l'infant o adolescent i oferir programes de recuperabilitat de les competències parentals per a les mares i pares que no puguin oferir una vinculació segura.

Seguidament, segons la mateixa directriu esmentada anteriorment, l'objectiu del règim de relació de visites dels infants i adolescents tutelats amb els seus progenitors, familiars i guardadors i la seva concreció s'ha d'establir sempre tenint en compte l'interès superior de l'infant i resta supeditat a aquest interès.

Amb relació als objectius i finalitats del règim de relació i visites que dicta la mateixa directriu, cal garantir el dret de relació i visites de l'infant i l'adolescent amb els seus familiars i persones de l'entorn, com una necessitat bàsica de creixement, tant a nivell afectiu com d'aprenentatge. El manteniment dels contactes familiars és imprescindible per a la continuïtat i el foment dels vincles afectius, i afavoreix la reintegració familiar.

El criteri que s'aplica en el règim de relació i visites de l'infant o l'adolescent deseparat amb els seus progenitors, tutors, guardadors ha de ser establert sempre per mitjà de resolució administrativa, degudament motivada" (Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2016).

4. DIAGNÒSTIC

Per tal d'elaborar aquest projecte, ha estat necessari un diagnòstic de necessitats amb relació als col·lectius amb els quals es treballa per a poder fer intervencions de qualitat basades en la detecció de necessitats.

En primer lloc, es delimita el focus del problema. En segon lloc, es dóna una explicació de les eines emprades per a la detecció de necessitats. Aquestes estan dividides en tres blocs: detecció de necessitats dels professionals, detecció de necessitats a través de l'observació i detecció de necessitats dels usuaris/es.

4.1 Delimitació del problema

A través de la investigació requerida per a l'elaboració del projecte, s'han pogut detectar una sèrie d'arguments, gràcies a les diferents aportacions de reconeguts autors i investigadors, que justifiquen la necessitat d'aquest projecte i ens permeten fer un diagnòstic en el qual es pot delimitar el problema amb exactitud.

Després d'analitzar tota l'informació investigada, es pot dir que el principal problema que es dóna en les trobades entre infants i adolescents tutelats i els seus progenitors/es privats de llibertat fa referència a les mancances que hi ha en el vincle i les formes de relació entre ells/es. Per tant, no es donen visites de qualitat. Quan es parla de visites, es fa referència a totes aquelles trobades estipulades i prèviament pactades pels serveis referents (DGAIA i EAIA), on els infants i adolescents veuen als seus pares i/o mares en espais específics, en el cas de Barcelona, als espais EVIA.

Aquest fet és a causa d'altres factors, com són el desenvolupament de les habilitats parentals/marentals, que impossibiliten l'exercici de la parentalitat positiva, i per tant la creació d'un vincle estable i de confiança.

El vincle i les relacions també es veu afectat per les angoixes i malestar que produeix en els menors la situació que viuen (pares/mares a presó, no saber tota la veritat, dificultats en la gestió emocional, acceptació de la realitat, estigma social, etc.).

Per altra banda, els espais també influeixen d'una manera molt notable en el desenvolupament del vincle, i per tant en generar visites de qualitat, ja que els espais que s'ofereixen per a les trobades d'aquestes famílies manquen de molts aspectes (espais petits, no hi ha zones d'esbarjo, no s'adapten a totes les edats,

poca intimitat, etc.). Tot i això no es pot centrar principalment el problema en aquest factor, ja que si els pares i/o mares estiguessin dotats d'unes habilitats parentals/marentals més fortes, no hi hauria tantes dificultats en crear un vincle positiu amb els infants i adolescents, i per tant l'espai passaria a un segon pla.

4.2 Detecció de necessitats

Analitzant la situació de partida, s'ha realitzat una detecció de necessitats qualitativa, a través de l'experiència professional, enquestes a professionals de l'àmbit d'infància i adolescència i qüestionaris a infants i adolescents d'entre 6 i 12 anys residents a CRAE. D'aquesta manera s'ha pogut delimitar el problema o necessitat existent, utilitzant les intervencions com a eines reparadores.

Hi havia la intenció de poder fer una detecció de necessitats a través del punt de vista dels professionals de justícia i dels seus usuaris/es (pares i mares privats de llibertat amb fills/es tutelats/es), però a cause de les dificultats que suposa amb la situació de COVID-19 que està present actualment, no ha estat possible.

- Fase 1: detecció de necessitat per altres professionals

A través de les enquestes obertes i anònimes (*vegeu Annex 1*) passades via online a diferents professionals de l'àmbit de la infància i l'adolescència (Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, Centre Residencial d'Atenció Educativa, Espai de Visites d'Infants i Adolescents, i Servei d'Integració de Famílies Extenses), que treballen actualment en alguna institució, s'ha pogut fer un recull de les diverses necessitats detectades des del punt de vista professional.

Les enquestes passades als professionals han estat elaboració pròpia, ja que no s'ha trobat cap plantilla que es pogués adaptar a les necessitats del projecte. No han estat validades, però són de caràcter obert i subjectiu. Han estat creades a través del formulari de drive i passades a través d'un link via e-mail i whatsapp.

Les enquestes tenen l'objectiu d'obtenir la visió professional envers aquestes trobades entre infants i adolescents i els seus progenitors/es privats de llibertat en els espais EVIA. Es vol analitzar la visió que tenen sobre les habilitats parentals, el treball emocional amb els infants i adolescents, i les necessitats que detecten en aquestes trobades per a poder justificar intervencions de qualitat basades en necessitats reals.

- *Fase 2: detecció de necessitats a través de l'observació*

El coneixement les necessitats dels infants i adolescents i els seus progenitors/es privats de llibertat durant les visites, s'ha donat també a través de l'observació participant professional, els registres professionals, les actes de visites, el diari de camp professional i el treball diari amb els infants i adolescents del CRAE Sant Josep de la Muntanya.

També han contribuït en aquesta detecció de necessitats les 250h de pràctiques de 4rt de Treball Social realitzades a l'Equip d'Infància i Adolescència, on a través de les diferents entrevistes a famílies, els registres, informes i valoracions professionals s'ha pogut fer una detecció més rigorosa.

- *Fase 3: Detecció de necessitats dels usuaris/es*

Per tal d'obtenir dades sobre la percepció de necessitats de les persones a les quals va destinat aquest projecte, s'ha elaborat un qüestionari (*vegeu Annex 2*) per a recollir el benestar subjectiu infantils per a alguns infants d'entre 6 a 12 anys que resideixen a CRAES i que el seu pare o mare estan privats de llibertat. A més, són infants que realitzen visites a l'espai EVIA.

El qüestionari utilitzat està inspirat en el qüestionari de benestar subjectiu infantil de l'Ajuntament de Barcelona. La informació obtinguda és de caràcter quantitatiu, ja que es plasma a través de percentatges.

4.3 Resultats de l'anàlisi de la realitat

En el següent apartat, es relaten els resultats obtinguts després de l'ús de diferents tècniques per a la recollida d'informació (enquestes, observació i qüestionaris) dividits en tres bloc: resultats de l'anàlisi de la realitat a través dels professionals , resultats de l'anàlisi de la realitat a través dels usuaris/es i resultats de l'anàlisi de la realitat a través de l'observació.

- *Resultats de l'anàlisi de la realitat a través dels professionals*

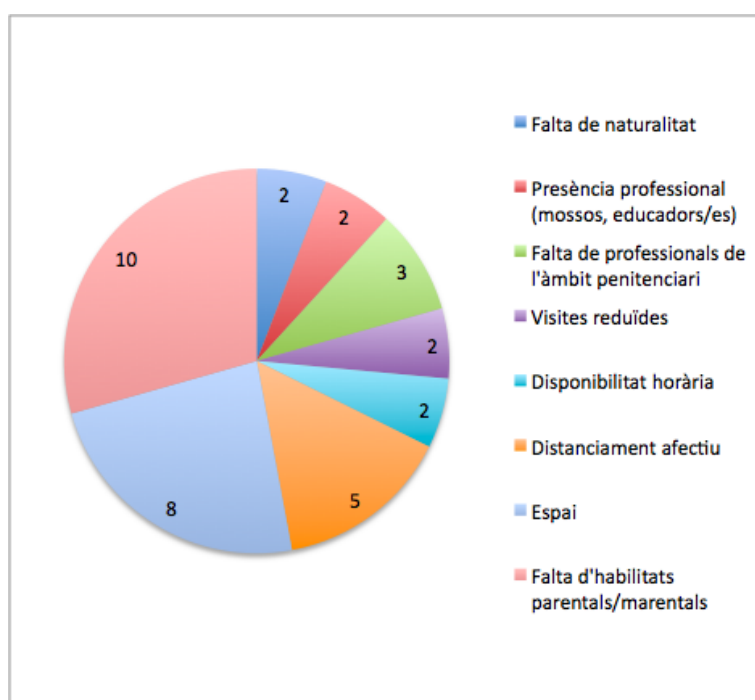
En la present detecció de necessitats es va passar una enquesta de tipus oberta i anònima (*vegeu Annex 1*) a diferents professionals que en el moment actual treballen en alguna institució que es dedica als infants i/o adolescents.

Amb un total de 34 participants, entre els quals es troben Educadors/es Socials, i Integrador/es Socials que treballen actualment a Centres Residencials d'Atenció Educativa (CRAE); Treballadors/es Socials, Psicòlegs/es i Pedagogs/gues que

formen part de l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA); Pedagogs/es que treballen en el Servei d'Integració de Famílies Extenses (SIFE) i Educador/ss Socials de l'Espai de Visites per a Infants i Adolescents (EVIA).

Segons els professionals enquestats, s'ha realitzat un recull de diferents dades: professió, institució, i les principals necessitats que perceben en relació a les trobades entre infants i adolescents i els pares i/o mares privats de llibertat que es donen a l'espai EVIA. El buidatge s'ha realitzat a través del programa Excel i els resultats es presenten en el gràfic següent:

Gràfic 1: Resultats de les necessitats detectades pels professionals de l'àmbit d'infància i adolescència

Font: Elaboració pròpia, 2021

En el gràfic es pot observar que la necessitat percebuda amb més incidència per part dels professionals fa referència a la manca d'habilitats parentals que detecten envers els progenitors/es privats de llibertat, ja que valoren que les trobades es caracteritzen, en molts casos, per ansietat, estrés, tensió, falta de gestió emocional, missatges negatius i improvisació.

En segon lloc, consideren de gran importància l'espai on es realitzen les visites, considerant-lo fred, molt formal, poc íntim i poc acollidor.

En tercer lloc, el distanciament afectiu, relacionat amb el vincle que estableixen entre pares/mares i fills/es, ja que segons la visió professional, es donen situacions on es percep la manca de confiança i distanciament.

També, molts dels professionals enquestats consideren de rellevant importància que hi hagi més professionals socials de l'àmbit penitenciari que realitzin un acompanyament als progenitors/es, ja que, aquests arriben acompanyats únicament pels Mossos d'Esquadra, encarregats de supervisar-los.

Per últim, amb menys rellevància, però no menys importants, els professionals detecten necessitats relacionades amb la falta de naturalitat de les visites, la presència dels professionals que supervisen les trobades, les visites reduïdes, i la disponibilitat horària.

Seguidament, el 100% dels professionals estan d'acord amb la necessitat de poder treballar amb els infants i adolescents el fet que els seus progenitors/es estiguin a presó. A més, fan visibles diferents propostes com:

- Tenir en compte l'edat dels menors.
- Treballar-ho amb naturalitat.
- Normalitzar la situació per a no repetir conductes (conseqüències dels actes, i causes).
- Treballar l'acceptació familiar.
- Què implica estar a presó.
- Acceptació de la realitat.
- No normalitzar conductes.
- Treballar més enllà del concepte del càstig.
- Treballar sempre amb la veritat i segons les necessitats dels infants.
- Oferir espais per a fer preguntes.

Amb relació a les habilitats parentals, el 100% dels professionals opinen que hi ha carències evidents en aquestes i que seria necessari treballar-les des de presó amb els progenitors/es. També proposen augmentar el personal de l'àmbit social als centres penitenciaris, treballar les habilitats parentals amb la pràctica i realització de tallers periòdics.

Per últim, també el 100% dels professionals estan d'acord en el fet que l'espai influeix molt a l'hora de realitzar aquestes trobades. Consideren aquests espais petits amb poca ventilació, i amb falta d'intimitat. Els professionals proposen dividir les sales per edats, espais semioberts, patis o espais més grans.

Tanmateix, els professionals dels espais EVIA justifiquen que aquest espai és únic i el seu funcionament ha estat consensuat amb la DGAIA. I per tant, segons la seva

opinió, les mancances no serien de l'espai EVIA, sinó del funcionament del Sistema d'Infància.

- *Resultats de l'anàlisi de la realitat a través de l'observació*

Aquestes observacions han estat recollides a través de l'observació participant professional, els registres professionals, les actes de visites, el diari de camp professional i el treball diari amb els infants i adolescents del CRAE Sant Josep de la Muntanya. A més, les 250h de pràctiques a l'EAIA de Nou Barris, on s'ha fet ús de l'observació, lectura d'expedients, entrevistes familiars, registres, etc.

En primer lloc, s'ha pogut observar en més de 10 supervisions que molts dels perfils de progenitors que es troben a presó es caracteritzen per no tenir unes habilitats parentals/marentals molt desenvolupades, probablement a causa d'un entorn desestructurat, models familiars inestables, mancances en el vincle, trobades curtes i amb intervals de temps llargs, etc. Cal afegir, que en general quan s'estudia des de les institucions l'estructura familiar i es pren la mesura de desemparament, i per tant la separació del nucli familiar, vol dir que ja hi ha mancances en les habilitats parentals/marentals, però la privació de llibertat és un factor afegit que dificulta encara més aquest desenvolupament, ja que hi ha restriccions i la vida al centre penitenciari produeix moltes limitacions. A més, durant les trobades, s'ha observat que les conversacions són poc adaptades a les etapes evolutives dels fills/es, es realitzen les visites a través de la improvisació, els infants no aguanten tota la duració de la visita, el progenitors/es es posen nerviosos/es quan no gestionen bé situacions d'estrès, hi ha falta d'intimitat, etc.

En segon lloc, s'observa una manca de treball emocional amb els infants i adolescents que es troben en aquesta situació. No es treballa en profunditat de manera individual ni grupal en els centres de menors o altres institucions (CA, CRAE, CREI, escoles, espais d'oci) la situació especial que estan vivint. Els referents dels EAIA, els educadors/es socials dels centres i els terapeutes són els principals professionals que treballen aquests aspectes amb els menors, però és molt difícil poder oferir espais específics per a treballar la temàtica més enllà de la teràpia que ofereixen psicòlegs/gues o psiquiatres. No hi ha grups formats per infants i joves que es troben en la mateixa situació on puguin rebre un altre tipus de suport, on sentir-se identificats, i on es pugui parlar oberta i dinàmicament sobre el concepte de presó, la privació de llibertat, les causes i conseqüències dels actes, etc. entre d'altres.

En tercer lloc, normalment les visites entre progenitors/es i nens/es tutelats tenen poca regularitat, això dificulta el manteniment d'un vincl fort i estable.

En quart lloc, fora dels espais de visites no hi ha una comunicació regular i fluida que garanteixi el manteniment qualitatiu del vincle entre pares, mares i fills/es. No tenen trucades autoritzades regularment i això debilita el vincle i es fan avenços molt limitats.

Per últim, hem de tenir en compte que l'espai on es realitzen aquestes visites és molt fred i no s'adequa a totes les edats. L'espai EVIA disposa de diverses sales amb jocs de taula i altres objectes pels infants, però no deixen de ser sales molt petites, que quan arriba una família gran hi ha molt de soroll, manca d'intimitat, no poden gaudir de zones d'esbarjo, etc. Aquest fet dificulta el contacte entre progenitors/es i menors, ja que produeixen malestar, acaben les visites abans, i es donen situacions d'estrès més fàcilment. L'observació dels professionals en espais tan petits possiblement condiciona més als pares i mares i els fa sentir més incòmodes que si estiguessin en espais més oberts. Per altra banda, cal dir que aquests punts de trobada disposen de seguretat i en algunes ocasions es fa necessària. Per exemple quan arriben progenitors/es sota els efectes de substàncies tòxiques, quan es donen situacions d'estrès que desencadenen violència, condemnes greus que necessiten constant vigilància, missatges negatius per part dels progenitors/es, etc.

- *Resultats de l'anàlisi de la realitat a través dels usuaris/es*

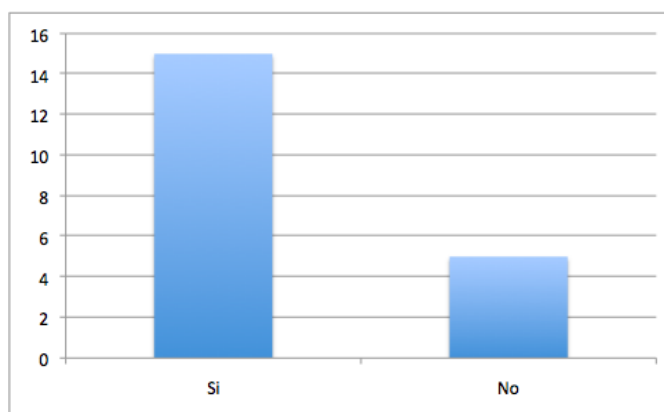
A través de passar un qüestionari (vegeu Annex 2) a 20 infants i preadolescents que resideixen al CRAE Sant Josep de la Muntanya, d'entre 6 i 12 anys, els quals els seus progenitors/es es troben en situació de privació de llibertat, i els quals realitzen visites a l'espai EVIA, s'han pogut detectar un seguit de necessitats rellevants, ja que són ells/es els que viuen en primera persona aquestes trobades amb els seus progenitors/es.

El qüestionari està format per un conjunt de preguntes, dividides en tres blocs (bloc de dades, bloc de trucades i bloc de visites), que fan referència a les relacions que estableixen amb els seus pares i/o mares, el vincle que tenen, les sensacions que els produeixen aquestes trobades i les habilitats parentals dels pares i/o mares. Per tal de respondre a les preguntes s'ha necessitat l'acompanyament dels professionals referents de cada infant.

En total han participat 9 nenes i 11 nens. Tot i que cal destacar que no existeix una diferència rellevant amb relació al sexe dels participants, ja que no es dona una diversificació de respostes concretes entre nens i nenes. També cal destacar que, tot i que no hi ha tampoc diferències evidents segons l'edat, els més petits/es (6-9 anys) mostren uns resultats més positius, que després d'haver establert coordinació amb els seus referents i contrastat les respostes, pot donar-se a una idealització més forta sobre la família i manca de consciència sobre la seva realitat.

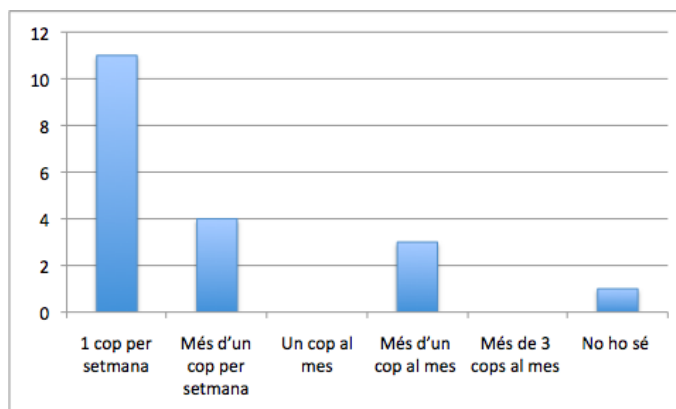
En primer lloc, es va preguntar sobre la comunicació establerta amb els seus pares i/o mares i sobre la regularitat de les visites. En general, la majoria dels menors tenen trucades, i la gran part setmanalment. Això vol dir que existeix una comunicació regular i present entre pares/mares i fills/es.

Gràfic 2: Tens trucades amb el teu pare/mare?

Font: Elaboració pròpia, 2021

Gràfic 3: Cada quan tens trucades del teu pare/mare?

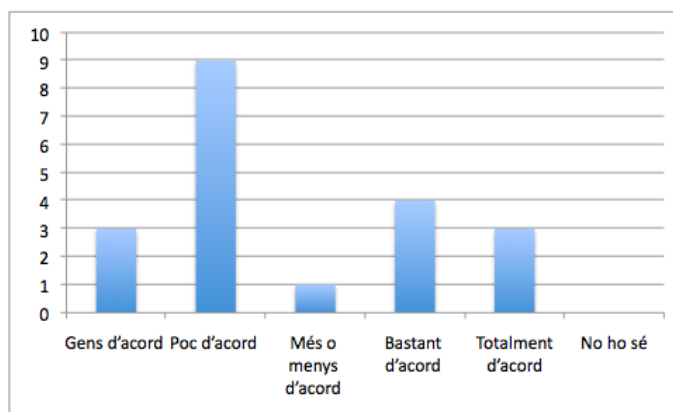

Font: Elaboració pròpia, 2021

Tot i que la comunicació és bastant regular, no vol dir que s'estableixi un clima de confiança entre aquests/es, ja que quasi la meitat dels menors que han respost al

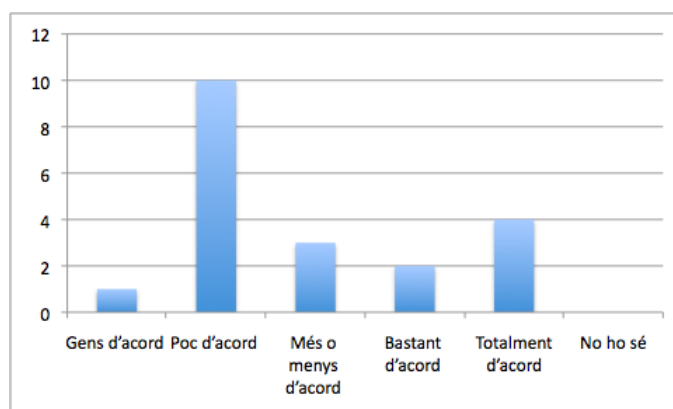
qüestionari, revelen que no tenen la confiança suficient per a explicar allò que els preocupen, i que els seus pares/mares no saben quan no estan bé.

Gràfic 4: Tinc confiança per a explicar el que em preocupa?

Font: Elaboració pròpia, 2021

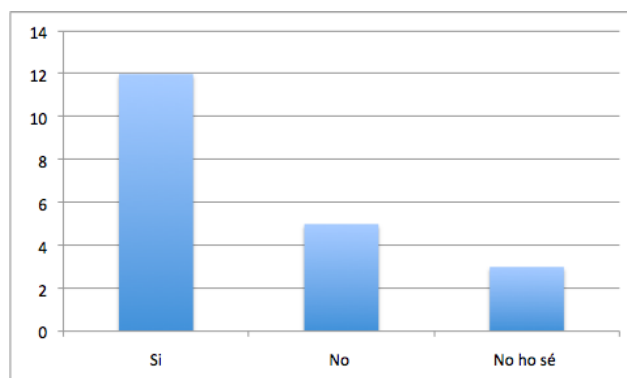
Gràfic 5: El meu pare/mare sap quan noestic bé?

Font: Elaboració pròpia, 2021

Tot i això, en la gran part dels casos responen que els hi agradaria rebre trucades més sovint.

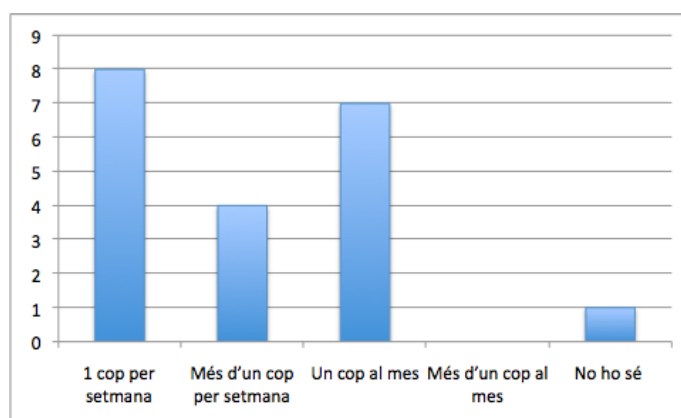
Gràfic 6: T'agradaria rebre trucades més sovint?

Font: Elaboració pròpia, 2021

Amb relació a la regularitat de les visites, es troben bastant iguals els resultats entre els infants i preadolescents que realitzen un cop per setmana visites a l'espai EVIA i el que les realitzen un cop al mes. S'ha de tenir en compte que cada cas té les seves particularitats.

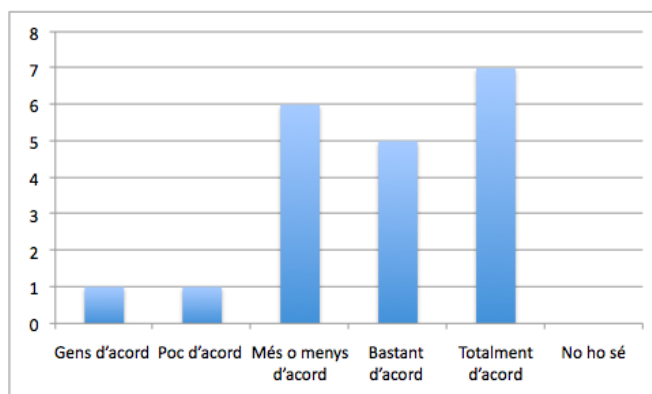
Gràfic 7: Cada quan realitzes visites a l'espai EVIA?

Font: Elaboració pròpia, 2021

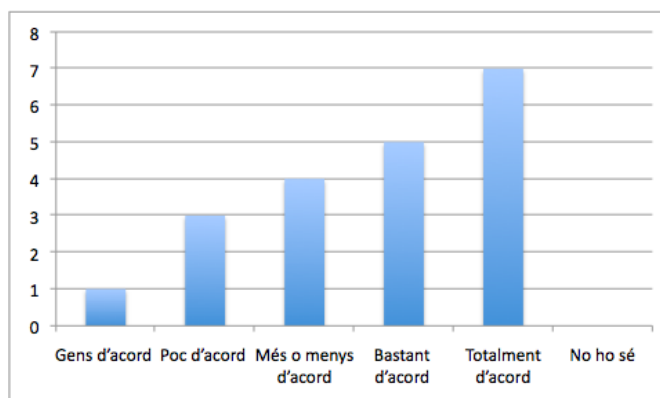
Seguidament, els resultats que es donen en referència a la visió dels infants i preadolescents sobre l'atenció que reben dels seus progenitors/es, són positius, tot i que una gran part estan "més o menys d'acord" en resposta a si els seus pares/mares estan pendents d'ell/a a les visites i si se senten escoltats/des.

Gràfic 8: A les visites a EVIA el meu pare/mare estan molt pendents de mi

Font: Elaboració pròpia, 2021

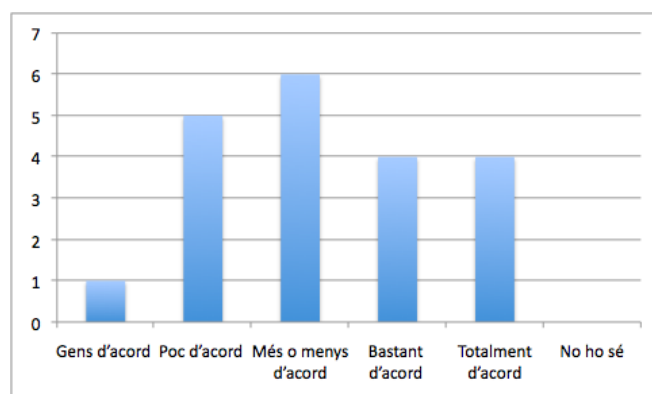
Gràfic 9: Els meus pares m'escolten quan explico alguna cosa

Font: Elaboració pròpia, 2021

Tot i que els resultats anteriors no es poden considerar com a negatius, analitzant altres respostes, es pot observar que els progenitors/es no sempre donen respostes efectives ni resolutives des de la perspectiva dels petits/es.

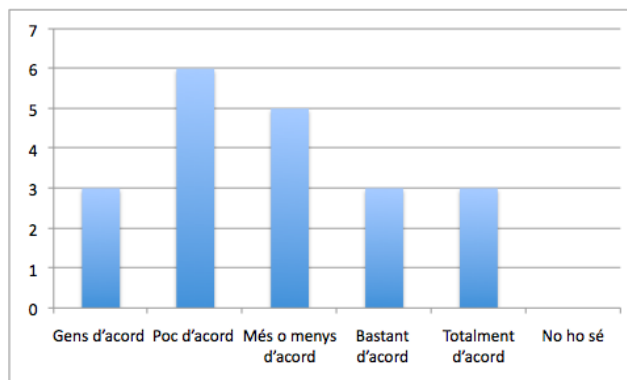
Gràfic 10: Quan tinc un dubte els meus pares m'ajuden i jo entenc el que em diuen

Font: Elaboració pròpia, 2021

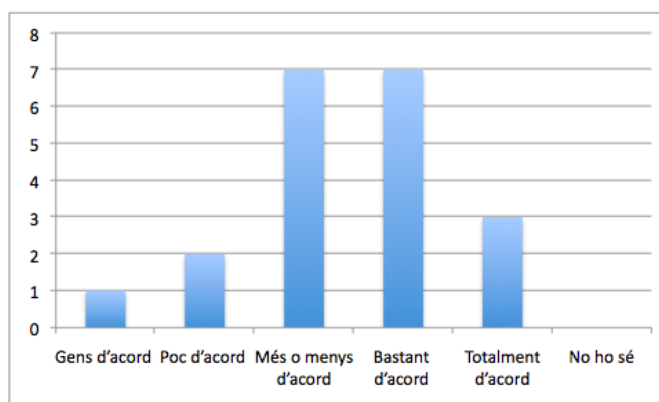
També, tot i que la gran majoria dels menors estan “poc, més o menys i gens d’acord” quan se’ls pregunta sobre si poden explicar els seus problemes als pares/mares i aquests/es els ajuden a solucionar-los, els progenitors/es estan bastant presents a l’hora de fer de mediadors quan hi ha conflictes entre germans/es.

Gràfic 11: Quan tinc un problema puc explicar-lo al meu pare/mare i m’ajuden

Font: Elaboració pròpia, 2021

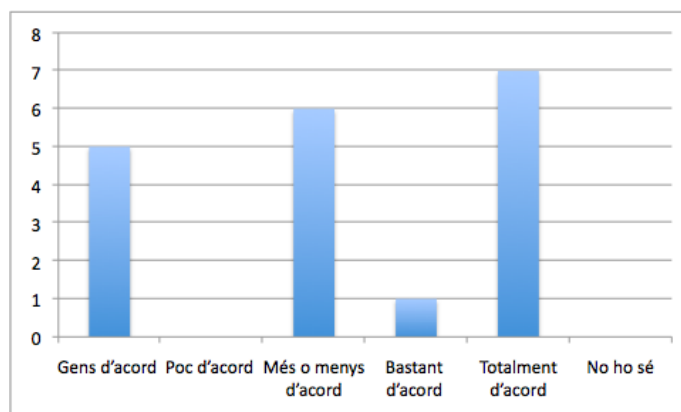
Gràfic 12: Quan m’enfado amb els meus germans (si en tinc) el meu pare/mare ens ajuden a solucionar-ho

Font: Elaboració pròpia, 2021

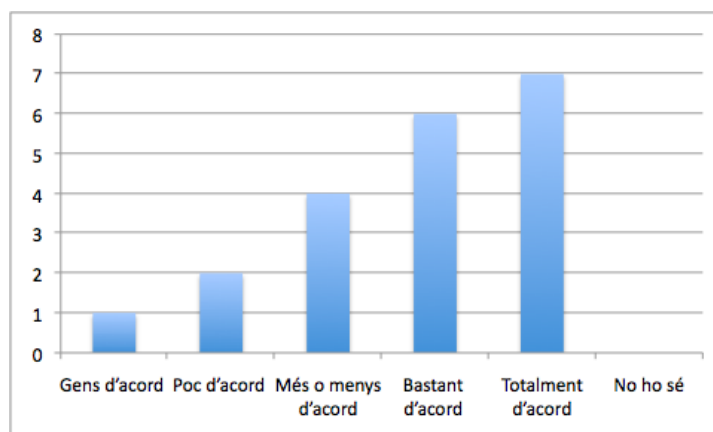
Per altra banda, podem observar segons les respostes, que la majoria de progenitors/es s’interessen sobre l’escolaritat dels seus fills/es, que és un dels aspectes més importants en la vida dels menors. També obtenim resultats molt igualats als temes de conversa que es donen, ja que alguns/es diuen que amb els seus pares/mares parlen de coses que els hi agraden i d’altres no estan “gens d’acord” o marquen “més o menys d’acord”.

Gràfic 13: Amb els meus pares parlem de coses que m'agraden

Font: Elaboració pròpia, 2021

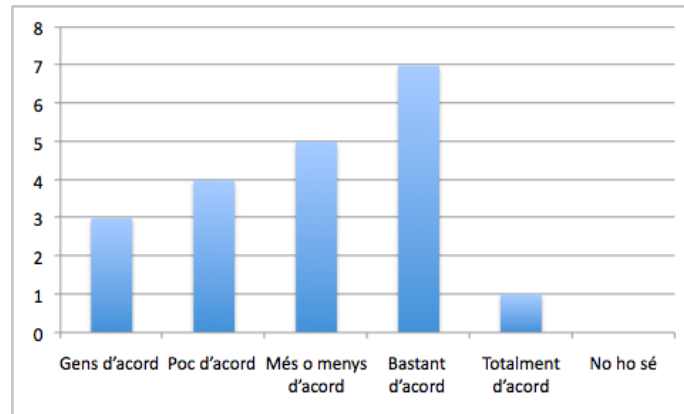
Gràfic 14: El meu pare/mare em pregunta temes de l'escola

Font: Elaboració pròpia, 2021

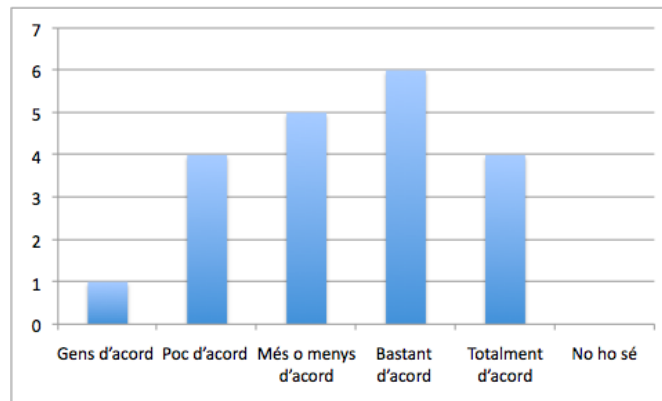
Fent referència a les habilitats parentals relacionades amb el maneig de la situació i l'autocontrol, es pot detectar que segons la perspectiva dels infants i preadolescents, els pares i mares sovint perden la paciència i utilitzen crits per a comunicar-se.

Gràfic 15: Quan no entenc una cosa el meu pare/mare s'enfaden molt ràpid

Font: Elaboració pròpia, 2021

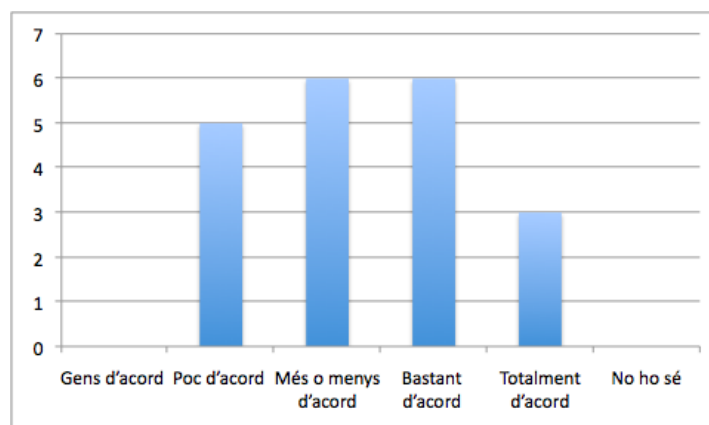
Gràfic 16: Normalment el meu pare/mare crida quan s'enfaden

Font: Elaboració pròpia, 2021

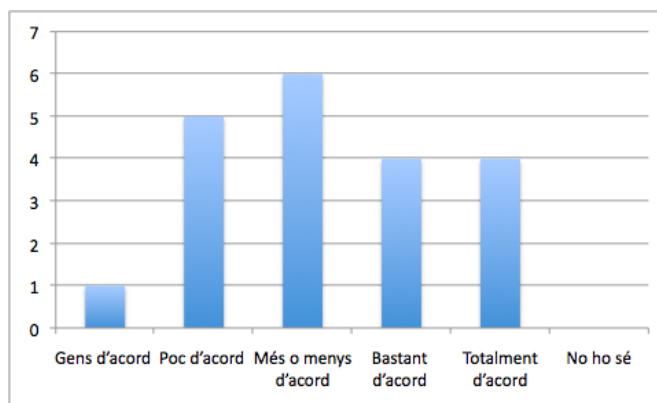
També, ressaltar com a positiu que els menors valoren que els seus pares i/o mares proposen jocs, tot i això, la valoració general de si gaudeixen a les visites no és del tot positiva.

Gràfic 17: El meu pare/mare proposa jocs

Font: Elaboració pròpia, 2021

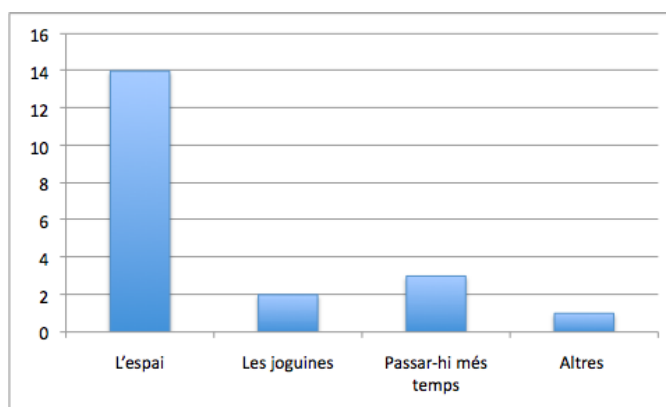
Gràfic 18: A les visites a EVIA m'ho paso molt bé

Font: Elaboració pròpia, 2021

Per últim, però de gran rellevància, els infants i preadolescents donen molta importància a l'espai on es donen aquestes trobades, ja que quan es qüestiona sobre quins aspectes canviarien de les visites la gran majoria es refereix a l'espai.

Gràfic 19: Què canviaries o milloraries d'aquestes visites?

Font: Elaboració pròpia, 2021

Per a concloure aquest punt de la detecció de necessitats, es pot considerar segons les respostes obtingudes dels menors, que existeixen carències en les relacions que estableixen amb els seus pares i/o mares. Donar especial èmfasis a les respostes que revelen la necessitat de treballar el vincle, ja que existeixen mancances relacionades amb la confiança que senten els infants i preadolescents pels seus progenitors; la manca d'habilitats parentals relacionades amb les converses que s'estableixen entre ells/es, la resolució efectiva dels conflictes, la falta d'autocontrol, empatia i paciència; i la necessitat de realitzar les visites en altres tipus d'espais més adequats.

Ressaltar com a positiu que els progenitors/es donen atenció als seus fills/es i mostren interès pels temes escolars, també sovint proposen jocs i alguns/es parlen de temes que agraden als petits/es, tot i això s'han de fortificar aquests aspectes i treballar els esmentats anteriorment per a poder garantir una major qualitat en aquestes trobades.

- *Síntesi dels resultats de la detecció de necessitats*

Després d'analitzar l'experiència professional i l'observació, la visió dels professionals de l'àmbit de la infància i l'adolescència, i les sensacions i vivències dels infants i adolescents, s'han pogut detectar un seguit de necessitats que sustenten el projecte i marcaran els objectius d'aquest.

Les diferents formes d'anàlisi han coincidit en algunes necessitats que s'han de treballar prioritàriament en el projecte, com les habilitats parentals, el vincle entre pares/mares i fills/es, el treball emocional amb els infants i adolescents, i la millora dels espais on es realitzen aquestes visites.

4.4 Priorització de necessitats

Segons la recerca d'informació, i la detecció de necessitats, el projecte vol incidir en el treball d'algunes de les necessitats més generals. Segons els autors de la psicologia evolutiva actual: López (1995, 2008), Amorós i Palacios (2004) citat a Hidalgo, Sánchez i Lorence, (2008), es basarà en les agrupacions de les necessitats infantils atenent als diferents àmbits del desenvolupament, ja que coincideixen en aquestes necessitats els autors, els professionals de l'àmbit i els propis menors:

- Necessitats relacionades amb la seguretat, el creixement i la supervivència.
- Necessitats relacionades amb el desenvolupament emocional.
- Necessitats relacionades amb el desenvolupament social.

Tenint en compte els resultats de l'anàlisi de les necessitats, a través de l'observació, la perspectiva professional i dels infants i preadolescents, després de la recollida d'informació i l'avaluació dels resultats obtinguts, es coincideix en el conjunt d'anàlisi una manca d'habilitats parentals/marentals relacionades amb necessitats afectives, (vinculació, confiança i intel·ligència emocional) és a dir, els vincles que es creen entre pares/mares i fills/es, la protecció, cura, sensació d'estima i confiança, l'expressió dels sentiments sense temor, etc; el creixement personal (maneig de l'estrès i autocontrol), i la parentalitat positiva (responsabilitat, socialització i competències sociocognitives).

Per tant, és indispensable treballar les habilitats parentals amb els progenitors/es per a obtenir beneficis tant pel desenvolupament dels infants i adolescents, com per l'exercici del rol parental i marentals dels progenitors/es. En relació a les habilitats parentals, Azar i Weinzierl (2005) agrupa en cinc àrees les diferents competències parentals que són considerades necessàries per a treballar en aquest projecte.

- **Educatives:** Treballar les competències parentals educatives és important per a transmetre als fills/es sensació de benestar, saber marcar els límits, i gaudir d'una companyia adequada i beneficiosa pel seu desenvolupament on es puguin expressar les emocions de manera lliure.
- **Sociocognitives:** La importància de treballar aquestes competències parentals va lligada a poder establir converses i parlar sobre temàtiques adequades a les edats dels infants i adaptar-se a l'edat evolutiva d'aquests/es.
- **Autocontrol:** És sumament important treballar l'autocontrol amb els pares i mares, ja que els seus fills/es han de trobar en ells/es referents positius, sense tenir por a les reaccions que puguin tenir i oferint confiança. Els pares i mares han de tenir paciència i adaptar-se als temps dels infants i adolescents. Han d'entendre que han d'exercir un rol de pare i mare.
- **Maneig de l'estrès:** Saber manejar l'estrès és essencial, ja que han de transmetre als fills/es seguretat, tranquil·litat i benestar en les trobades. S'han d'evitar la pèrdua de control de la situació i mostrar-se pacients.
- **Socials:** És important treballar aquesta competència, ja que els progenitors/es han de saber separar els problemes dels adults de la vida dels seus fills/es. Els adults són l'exemple a seguir dels infants i adolescents i per tant, han de transmetre un bon maneig de les relacions interpersonals.
- **Intel·ligència emocional** Barudy, (2010) citat a Sallés i Ger, (2011): Desenvolupar una bona intel·ligència emocional donarà molts beneficis, ja que entre pares i/o mares i fills/es han de sintonitzar, identificar els sentiments de l'altre i facilitar l'expressió de les emocions per a vincular i identificar les necessitats dels fills/es.
- **Responsabilitat** Barudy, (2010) citat a Sallés i Ger (2011): És necessari que els pares i mares assumeixin el rol parental potenciant la parentalitat positiva i reconèixer el seu paper i funcions envers els fills/es per a donar seguretat i protecció.
- **La capacitat de vincular-se als fills (aferrament)** Baraudy i Dantagnam, (2010) citat a Sallés i Ger, (2011): Es considera també de molta importància

treballar el vincle entre pares/mares i fills/es, ja que és necessari per a donar una continuïtat a les relacions, a fer-les fortes i de confiança i trobar en els pares/mares un espai d'acolliment, cura i tranquil·litat.

Per últim, contemplar els espais on es donen les trobades, ja que també ha estat un aspecte rellevant en tot l'anàlisi, tot i que es considera que si es milloren les relacions entre pares/mares i fills/es i s'ofereixen trobades de qualitat, l'espai podria passar a un segon pla. Per altra banda, també cal dir que afavoreix l'execució de les visites, per tant, és un punt a tenir en compte i a millorar.

5. FORMULACIÓ DEL PROJECTE

– **Nom o títol:** Trobem-nos millor

– **Descripció:**

El projecte presentat a continuació té com a objectiu la millora de la qualitat dels “vis a vis” entre infants i preadolescents tutelats/des, d’entre 6 i 12 anys, i els seus pares i/o mares en situació de privació de llibertat. Per tal d’arribar a l’assoliment d’aquest objectiu el projecte es dividirà en dues parts, la primera consisteix en la realització d’una intervenció socioeducativa amb els infants i preadolescents tutelats/des i els seus pares i/o mares, i en segon lloc un treball de recerca logística per tal d’adequar els espais de trobada adaptant-los a les necessitats de les famílies.

En la primera part es realitzaran tallers amb els infants i preadolescents encaminats a l’acceptació de la realitat, el concepte de presó, les causes i conseqüències de la privació de llibertat, oferir un espai per a la resolució de dubtes i preguntes i al suport en la gestió emocional.

Paral·lelament, es treballaran en tallers amb els progenitors/es una sèrie d’habilitats parentals (educatives, sociocognitives, autocontrol, maneig de l’estrès, socials), basades en els autors Azar i Weinzierl (2005); la intel·ligència emocional i la responsabilitat de Barudy (2010); i per últim, les capacitats parentals fonamentals (vincles i empatia) de Barudy i Dantagnam (2010).

El principal propòsit d’aquest projecte és promoure vincles positius entre les famílies i oferir espais de qualitat durant les seves trobades a través del treball simultani amb ambdós grups. D’aquesta manera es proporcionaran als progenitors/es eines i tècniques que afavoreixin la relació amb els seus fills/es promovent la parentalitat positiva. I al mateix temps es donaran tècniques de gestió emocional als infants i preadolescents i s’oferiran espais per a la resolució de dubtes i adquisició de coneixements sobre la seva realitat.

Per últim, obtenir espais més adequats per a la realització d’aquestes visites ajudarà a gaudir més de les trobades, obtenint així més oportunitats de joc i d’esbarjo que evitaran sentiments relacionats amb l’estrès, el cansament, i la poca intimitat.

Aquest és un disseny de projecte, dissenyat per a poder ser implementat de cara al futur, de caràcter generalista, ja que podria encaixar amb diferents perfils de famílies i de menors de 6 a 12 anys, sempre tenint en compte les seves peculiaritats.

– **Marc institucional:**

- **Institució/servei en què s'ubica**

El servei que es presenta en aquest projecte és gestionat pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya i pel Departament de Justícia. Per tant, el projecte es podria emmarcar dins del Programa marc de treball social grupal amb famílies, que desenvolupa els subprogrames del Programa marc d'organització circular (PMOC), que fan referència a l'àmbit familiar i social de les persones que es troben sota una mesura d'execució penal. La intervenció grupal amb famílies és fonamental per afavorir la rehabilitació i la reinserció dels interns (Departament de Justícia, 2021).

En segon lloc, també podria emmarcar-se dins del Programa de suport a les famílies amb infants i adolescents en situació de risc o desemparament, com a nou projecte dins del Programa.

Per altra banda, el punt d'inflexió per a millorar els espais de visites, és l'espai EVIA, ja que és el principal espai i punt de trobada per a aquestes famílies. El projecte no treballa conjuntament amb aquests espais, però es basa principalment en aquestes trobades entre famílies, i EVIA és l'espai principal on es realitzen.

En referència als espais EVIA, aquest punt està explicat més àmpliament al marc teòric.

El projecte està format per un subequip de suport als EAIA, especialitzat en infància i justícia amb la missió de treballar amb aquests dos col·lectius els aspectes necessaris per a millorar les relacions entre pares/mares i fills/es.

L'equip de professionals està format per dos Educadors/es Socials (un/a especialitzat en infància i adolescència i l'altre en justícia), dos Treballadors/es Socials (un especialitzat en infància i adolescència i l'altre en justícia) i un/a psicòleg/a.

Es treballa interdisciplinàriament, setmanalment realitzant tallers als centres penitenciaris de Barcelona i als centres de menors. Els espais seran els mateixos centres de menors tutelats i els centres penitenciaris.

– **Col·lectiu/s destinatari/s:**

El principal col·lectiu que es beneficiarà del projecte seran els infants i preadolescents tutelats per la DGAIA de 6 a 12 anys, ja que es troben en la mitjana infància i preadolescència. El que es pretén amb aquest criteri d'inclusió és poder treballar els objectius amb les famílies i els menors i donar eines que siguin beneficioses per a relacionar-se amb els seus fills/es i que serveixin per a construir un vincle més fort que es perllongui de cara al futur.

En segon lloc, els progenitors/es privats de llibertat d'aquests/es, ja que podran viure de més aprop la parentalitat i marentalitat i obtenir tècniques i eines per a millorar-la. S'ha de tenir en compte la situació legal dels progenitors/es i els beneficis pels infants i adolescents, ja que cada cas és únic i té les seves peculiaritats.

Indirectament, els centres, les institucions i els seus professionals (Educatadors/es Socials, Treballadors/es Socials, mestres, psicòlegs/es, psiquiatres, etc.) també en seran beneficiaris, ja que millorarà la situació emocional dels seus joves, a més de comptar amb més suport professional i treball en xarxa.

Seria positiu que tots/es en tinguessin accés, però s'ha d'atendre a les peculiaritats i necessitats de cada cas.

L'àmbit territorial és Barcelona, ja que el projecte es basa a millorar la qualitat d'aquestes visites que es realitzen al punt de trobada d'EVIA, situat a Barcelona. És idoni poder trobar una sostenibilitat que garanteixi l'extensió del projecte a tota Catalunya, però l'inici d'aquest es donarà a Barcelona.

L'accés és a través de la proposta o derivació per part dels EAIA, i per tant amb el vistiplau de DGAIA.

5.1 Objectius

Taula 4: Objectius del projecte

Objectius Generals	Objectius Específics	Activitats/tasques
Millorar la qualitat dels vis a vis entre progenitors/es i infants i preadolescents tutelats.	Desenvolupar les habilitats parentals/marentals amb els progenitors/es fomentant la parentalitat/marentalitat positiva.	<ul style="list-style-type: none"> -Treball de les habilitats socials (escolta activa, assertivitat, paciència, empatia, planificació). -Proporció de mètodes per a la resolució de conflictes. -Obtenció d'eines i tècniques per a el control d'impulsos. -Treball de l'expressió de les emocions. -Identificació de les necessitats i demandes dels fills/es. -Treball de la responsabilitat de ser pare/mare.
	Gestionar les emocions que causen en els infants i adolescents el fet del que els seus pares estiguin a presó.	<ul style="list-style-type: none"> -Identificació de conductes que no agraden. -Identificació de mites i estigmes sobre la presó i la privació de la llibertat. -Treball de conseqüències i

		<p>responsabilitat.</p> <p>-Expressió de les emocions.</p> <p>-Treball de l'acceptació de la realitat.</p>
	<p>Potenciar el vincle entre pares/mares i fills/es.</p>	<p>-Realització d'activitats dinàmiques entre pares/mares i fills/es.</p> <p>-Proporció d'espais de dinamització conjunts.</p> <p>-Realització de tallers de forma conjunta.</p> <p>-Creació de sistemes de comunicació alternatius.</p>
<p>Aconseguir nous espais amb unes instal·lacions més adequades a les necessitats de les famílies. (Professionals)</p>	<p>-Realitzar una recerca de possibles espais per a les visites.</p> <p>-Demandar permisos i llicències.</p>	<p>-Aconseguir espais adequats per a la realització de visites.</p> <p>-Aconseguir els permisos i llicències pertinents per a l'obtenció d'espais.</p>

Elaboració pròpia, 2021

5.2 Línies d'acció:

Per tal de dur a terme aquest projecte s'ha fet una detecció de necessitats a través de tres punts de vista analitzats amb diferents tècniques: l'observació a través de l'experiència professional, el punt de vista d'altres professionals de l'àmbit de la infància i l'adolescència que treballin en alguna institució, i les necessitats que perceben el principal col·lectiu amb el qual es treballarà, la infància i l'adolescència.

Aquest projecte formarà part dels serveis especialitzats en infància i adolescència, els EAIA, i durarà com a màxim 3 mesos en cada cas. Els EAIA seran els responsables en valorar la necessitat d'aquest projecte en cada cas i oferiran el programa a les famílies.

El Pla d'Acció està dividit en tres Unitats de Programació. En la primera: **“Creixem com a pares i mares”**, es treballarà amb els progenitors/es eines i tècniques per a desenvolupar les habilitats parentals i potenciar una parentalitat positiva. A través de tres Unitats Didàctiques es treballaran aspectes per a la millora personal, i per tant, per la millora de les habilitats socials, també es donen eines i tècniques per a la criança positiva, l'expressió de les emocions i el control d'aquestes, així com aprendre a identificar les necessitats dels seus fills/es. Aquesta UP està relacionada amb l'objectiu específic de: desenvolupar les habilitats parentals/marentals amb els progenitors/es fomentant la parentalitat/marentalitat positiva.

En la segona Unitat de Programació: **“Comprenem i acceptem la realitat”**, es treballa amb els infants i adolescents, a través de tres Unitats Didàctiques, el concepte de presó, la privació de llibertat, la situació dels pares i/o mares, gestió emocional, responsabilitat dels actes, conseqüències dels actes, i identificació de conductes que els hi agraden i que no. Aquesta UP està relacionada amb l'objectiu específic de: gestionar les emocions que causen en els infants el fet de que els seus pares estiguin a presó.

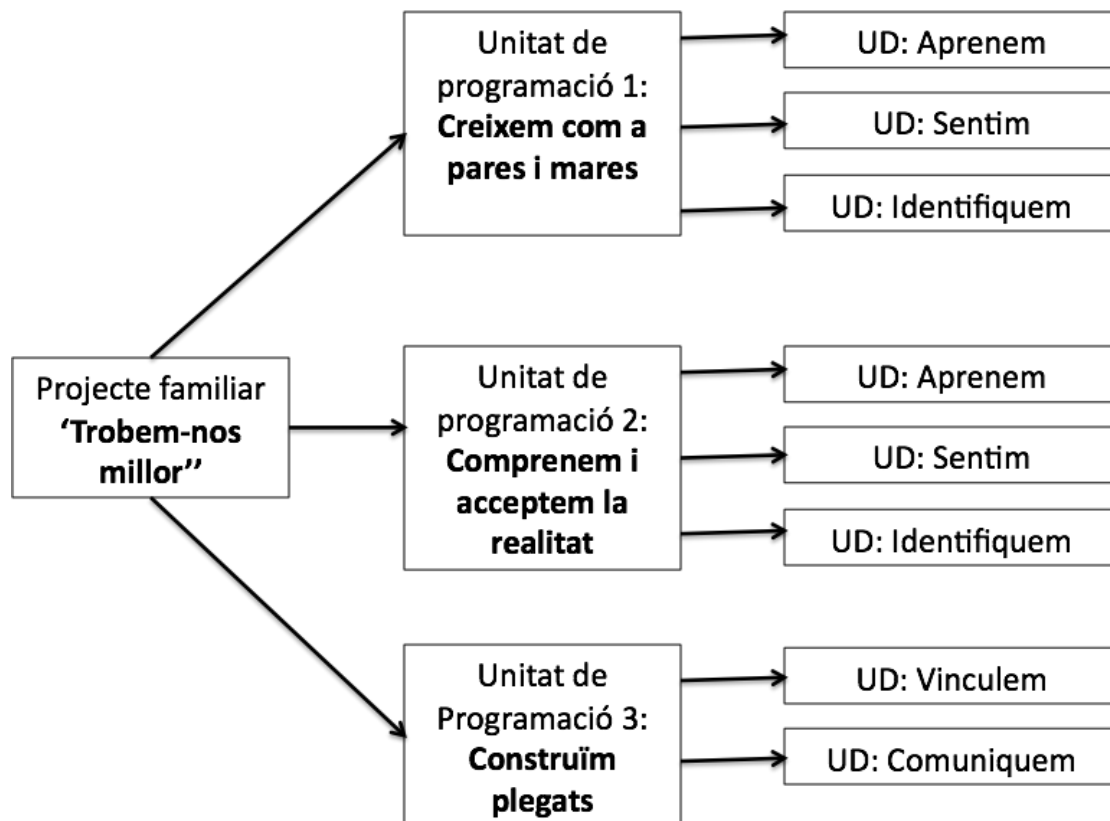
Ambdues Unitats de Programació estan dividides en tres unitats didàctiques. La primera s'anomena **“Aprenem”**, ja que s'introdueix la temàtica i conceptes nous que serveixen per a situar-se i aprendre. La segona s'anomena **“Sentim”**, ja que després d'aprendre els conceptes es treballa l'expressió dels sentiments que han sorgit després de treballar la temàtica. Finalment, la tercera unitat didàctica s'anomena **“Identifiquem”**, perquè després d'aprendre conceptes i a manejar les

emocions de forma positiva, es treballa la identificació per a demostrar que s'han integrat de manera correcta els conceptes i la pràctica.

Per últim, la tercera Unitat de Programació: **“Construïm plegats”**, consisteix a treballar de forma conjunta els aprenentatges adquirits en les UP anteriors i posar-los en pràctica. A través de 2 Unitats Didàctiques, que es duran a terme durant les visites, es realitzaran diferents activitats entre pares i/o mares i fills/es. D'aquesta manera es potenciarà el vincle afectiu entre pares/mares i els seus fills/es. Aquesta UP està relacionada amb l'objectiu específic de: potenciar el vincle entre pares/mares i fills/es.

En aquest cas, les unitats didàctiques són dues, la primera s'anomena **“Vinculem”**, i es treballa el vincle i les necessitats d'ambdues parts i la segona s'anomena **“Comuniquem”**, on ja hi haurà un clima de més confiança per a poder expressar els sentiments i treballar vies de comunicació alternatives.

Paral·lelament, com a professionals es realitzarà una recerca de nous possibles espais disponibles per a la realització d'aquestes trobades, i així fomentar l'oci i esbarjo en zones més àmplies i adequades a les edats dels menors.

Esquema 1: Esquema resum del projecte

Font: Elaboració pròpia, 2021

6. PLA DE TREBALL DE CADA LÍNIA D'ACCIÓ

- Planificació de les activitats:

Les famílies que formaran part d'aquest projecte presenten diferents necessitats específiques segons les seves històries de vida. Per arribar a cobrir les necessitats d'una manera més rigorosa es realitzarà amb cada família un Pla de Treball Individual, on els referents del cas i tots els serveis implicats estaran en coordinació per tal d'ajustar la prioritització de necessitats depenent de cada cas en particular.

La primera Unitat de Programació està destinada a treballar diferents aspectes de creixement personal i parentalitat/marentalitat amb els pares i mares privats de llibertat que tinguin fills/es tutelats/des. Té com a objectiu treballar les habilitats parentals amb els progenitors/es fomentant la parentalitat positiva. La UP es basa principalment en les necessitats detectades a l'apartat de diagnòstic.

Aquesta Unitat de Programació s'anomena "**Creixem com a pares i mares**" i està formada per tres unitats didàctiques. La primera s'anomena "**Aprenem**" i consisteix a treballar algunes de les habilitats socials més usuals per a una criança positiva (escolta activa, assertivitat, paciència, empatia, i planificació) amb diferents tècniques (material, role-playing, debat reflexiu, qüestions, etc.).

Els resultats que s'esperen amb aquesta UD són una identificació i maneig de les habilitats socials per tal de poder-les aplicar en la vida quotidiana d'aquests/es pares/mares i sobretot posar-les en pràctica a les trobades amb els seus fills/es.

La segona unitat didàctica s'anomena "**Sentim**" i fa referència al treball de la intel·ligència emocional, al control de les emocions, sobretot l'autocontrol, al maneig de l'estrès i control d'impulsos. La finalitat d'aquesta és la d'obtenir mètodes alternatius per a la resolució de conflictes, adquirir eines i tècniques per al control d'impulsos i treballar l'expressió de les emocions.

Es basa principalment en els resultats que es van obtenir al diagnòstic, i sobretot als resultats dels qüestionaris dels menors, on afirmaven que els seus pares/mares s'enfadaven sovint i cridaven quan s'enfadaven.

Els resultats esperats amb aquesta segona UD fan referència a poder establir relacions més sanes dotades de paciència, autocontrol i comprensió.

En tercer lloc, i per finalitzar aquesta primera UP, està la unitat didàctica anomenada “**Identifiquem**” que consisteix a saber identificar les necessitats i demandes dels seus fills/es.

Els resultats esperats d'aquesta tercera UD fan referència a una correcta identificació de les conductes dels seus fills/es, saber donar espais únics entre germans i a arribar a les seves demandes i necessitats d'una manera adequada.

Seguidament, la segona Unitat de Programació està destinada a la comprensió i acceptació de la realitat dels més petits i a l'acompanyament en les dificultats en la gestió emocional oferint espais de debat, reflexió, comprensió i solució de dubtes. Sense normalitzar les conductes delictives, però comprenent i acceptant la realitat, té com a objectiu treballar la gestió emocional que causa en els infants el fet de què els seus pares estiguin a presó. La UP es basa principalment en les necessitats detectades a l'apartat de diagnòstic.

Aquesta Unitat de Programació s'anomena “**Comprenem i acceptem la realitat**” i està formada per tres unitats didàctiques. La primera s'anomena “**Aprenem**” i consisteix a treballar el concepte de privació de llibertat, els seus mites i estigmes, les conseqüències dels actes, les responsabilitats i els drets i deures.

Els resultats esperats amb aquesta UD fan referència a aprendre conceptes bàsics que tenen lloc en la seva vida familiar, trencar amb mites i estigmes i amb l'obtenció de nous coneixements que serviran per a desenvolupar habilitats socials que facilitaran el seu trajecte vital.

La segona UD s'anomena “**Sentim**” i consisteix en facilitar l'expressió de les seves emocions i compartir els sentiments que els genera viure en aquesta situació.

Els resultats esperats en aquesta UD fan referència al fet que tinguin la facilitat d'obrir-se sense por i poder facilitar l'expressió dels seus sentiments oferint un espai acollidor i de confiança.

En tercer lloc, la UD s'anomena “**Identifiquem**” i consisteix a identificar conductes negatives i positives.

Els resultats que s'esperen amb aquesta UD fan referència al fet que els menors sàpiguen identificar les conductes o comportaments que els hi agraden i els que no, que sàpiguen expressar la seva disconformitat i no normalitzar les conductes delictives encara que acceptin la seva realitat.

Per acabar la tercera Unitat de Programació està destinada a treballar de forma conjunta entre pares/mares i els seus fills/es. L'objectiu principal consisteix en potenciar el vincle entre pares/mares i fills/es.

Aquesta última Unitat de Programació s'anomena "**Construïm plegats**" i està formada per dues unitats didàctiques. La primera s'anomena "**Vinculem**" i consisteix a poder expressar els sentiments que els generen diverses situacions de manera conjunta a través del joc, així com expressar les emocions de forma conjunta i treballar en el canvi.

Els resultats esperats amb aquesta UD fan referència a poder crear espais únics entre pares/mares i fills/es, treballar amb objectius comuns i fomentar l'ajuda mútua per a vincular de forma positiva.

La segona i última UD s'anomena "**Comuniquem**" i consisteix en la realització d'activitats dinàmiques entre pares/mares i fills/es, proporcionant espais de dinamització conjunts on puguin participar en jocs i tallers durant les seves visites. A més poder crear sistemes de comunicació alternatius a les trucades o visites per a fomentar el vincle.

Els resultats esperats amb aquesta UD fan referència a poder expressar les emocions sense por, potenciar el vincle i crear espais on ambdues parts gaudeixin de tenir-se els uns als altres. A més de potenciar la comunicació, per exemple, a través d'un blog on es puguin deixar missatges de tant en tant.

– **Metodologia:**

En tots els casos s'iniciarà la sessió amb una breu introducció del que es treballarà. També es faran breus presentacions de tots els participants i professionals per establir una dinàmica de confiança.

El llenguatge en els tallers haurà de ser clar i entenedor, sense utilitzar tecnicismes, amb un llenguatge col·loquial per a poder arribar més fàcilment a tots/es els participants. En el cas dels infants i adolescents, els tallers hauran de ser més dinàmics, utilitzant jocs i dinàmiques (ex. joc de veritat o fals, m'agrada o no m'agrada, conta contes, etc.).

Les sessions de la primera Unitat de Programació, destinada als pares i mares amb fills/es tutelats/des amb residència a CRAE, es faran a la biblioteca, sales de visites o sales polivalents disponibles dels respectius Centres Penitenciaris. Les sessions de la segona Unitat de Programació, destinada als infants i adolescents amb pares privats de llibertat, es realitzaran al CRAE a la ludoteca, o sales de visites. Caldria concretar segons les possibilitats logístiques dels centres.

La tercera Unitat de Programació, es realitzarà en les seves respectives visites als espais EVIA.

Durant les sessions es passarà material per a cada participant, es visualitzaran vídeos, es faran debats sobre diferents situacions, es farà ús de les tècniques de role-playing, i es faran jocs, entre d'altres.

Cal afegir que el projecte vol acompanyar a les famílies per a treballar els diferents objectius establerts, sense jutjar ni condicionar a cap de les parts implicades.

Amb relació al treball interdisciplinari, hi haurà coordinacions constants entre els professionals i serveis implicats per tal de valorar i avaluar el funcionament del projecte.

Per últim, l'avaluació de la primera UP serà a través de la graella d'assistència, una graella d'observació que ompliran els professionals i una graella de satisfacció que es passarà als participants per tal de millorar de cara al futur les intervencions. La segona UP també s'avaluarà a través d'una graella d'observació i una de satisfacció que es passarà als infants i adolescents. Finalment, la tercera UP serà avaluada de la mateixa manera (graella d'assistència d'adults, graella d'observació professional i graella de satisfacció als participants). A més, els professionals referents respondran una graella d'observació abans de que els usuaris/es participin en els tallers, i respondran la mateixa graella quan es finalitzi el programa per tal de comparar i saber si s'han obtingut nous coneixements i aprenentatges. També, quan finalitzi el programa cada referent dels respectius centres implicats, respondrà a una enquesta valorativa sobre els possibles canvis detectats en el dia a dia dels participants, tant als centres penitenciaris, com als CRAE.

– **Temporalització:**

El projecte tindrà una durada de 3 mesos en cada cas en particular. Es realitzaran 8 sessions d'1'30h cadascuna a concretar amb els serveis implicats (CRAE i CP).

Calendari 1: Organització del mes de setembre de 2021

SETEMBRE						
		1 Coordi- nació serveis	2	3 Comunica- ció derivació (progeni-tors/ es i infants)	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15 UP 1: UD1- Aprenem CP	16 UP 2: UD1- Aprenem CRAE	17	18	18
20	21	22 Coordi- nació serveis	23	24	25	26
27	28	29 UP 1: UD 2 - Sentim CP	30 UP 2: UD 2 - Sentim CRAE			

Calendari 2: Organització del mes d'octubre de 2021

OCTUBRE						
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13 UP 1: UD 3 – Identifi- quem CP	14 UP 2: UD 3 – Identifi- quem CRAE	15	16	17
18	19	20 Coordi- nació serveis	21	22	23	24
25	26	27 UP 3: UD 1 – Vinculem EVIA	28	29	30	31

Calendari 3: Organització del mes de novembre de 2021

NOVEMBRE						
1	2	3 UP 3: UD 2- Comuni- quem EVIA	4	5	6	7
8	9	10 Coordi- nació serveis	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

- **Gestió del projecte:**

El projecte es farà conèixer a través de la pàgina web de l'Ajuntament de Barcelona, a l'apartat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. En aquest apartat s'explicarà en què consisteix el projecte, per quin equip interdisciplinari es forma, quins objectius té, com s'accedeix, i a qui s'adreça. També estarà a la web de la Generalitat.

A més, es crearan tríptics on s'explicarà la mateixa informació i els quals es puguin entregar a les famílies. Aquests estaran a la recepció dels EAIA de Catalunya, a DGAIA, EVIA, als centres de menors i centres penitenciaris.

En un principi els EAIA referents de cada cas en particular podrà proposar la participació a les famílies, però a través dels mètodes de promoció i difusió les mateixes famílies també podran mostrar-se interessades, demanar informació i proposar la seva participació voluntàriament. De la mateixa manera, es podrà proposar als EAIA des dels centres implicats (CRAE,CP) la conveniència de què alguna família en concret participi.

Com ja s'ha explicat anteriorment, l'equip està format per dos Educadors/es Socials (un/a especialitzat en infància i adolescència i l'altre en justícia), dos Treballadors/es Socials (un especialitzat en infància i adolescència i l'altre en justícia) i un/a psicòleg/a. A més, també estarà la figura de l'administratiu/va per a totes les altres gestions. L'organització dels treballadors/es serà de tipus vertical, ja que se seguiran les directrius de la direcció general del projecte, i aquesta es regirà per les directrius de la DGAIA, ja que és qui s'encarrega de gestionar la situació dels menors i les seves famílies ajustant-se a les lleis dels menors.

En relació amb la comunicació dels professionals, es quadrarà el calendari dels tallers amb els respectius centres de menors i centres penitenciaris, segons la disponibilitat i logística d'ambdós. Hi haurà coordinació constant amb cada referent dels serveis implicats (CRAE, CP, EAIA, i equip del projecte). Després de cada sessió es coordinaran i informaran els serveis via mail o trucada i al finalitzar tot el programa es reuniran tots els agents implicats per a fer una valoració global i una proposta de continuïtat.

Els ES treballaran les dinàmiques de cada sessió amb els participants, els TS es coordinaran amb els serveis implicats i realitzaran la comunicació amb les famílies, i el/la psicòleg/a farà una valoració global.

Esquema 2: Organigrama del projecte

Font: Elaboració pròpia, 2021

7. RECURSOS I FINANÇAMENT

- **Recursos humans:**

L'equip de professionals està format per dos Educadors/es Socials (un/a especialitzat en infància i adolescència i l'altre en justícia), dos Treballadors/es Socials (un especialitzat en infància i adolescència i l'altre en justícia) i un/a psicòleg/a.

Per altra banda, és necessària la figura d'un/a administratiu/va que s'encarregui de les qüestions tècniques i logístiques (contractes, entrevistes, agenda, sales disponibles, trucades a famílies per a donar cita, etc.).

Per formar part d'aquest equip s'ha de tenir experiència prèvia en l'àmbit de la infància i l'adolescència i en justícia.

- **Recursos materials:** material d'oficina (bolis, colors, folis, tissors, cartolines, etc.), taules, i cadires.

Les sessions es realitzaran a cada centre en concret (CRAE i CP), a les sales on pugui ser logísticament possible, tot i que seria convenient sales polivalents, sales de visites, biblioteques o ludoteques.

Les visites conjuntes es realitzen als espais EVIA, però es fa recerca d'espais més grans i amb zones a l'aire lliure.

- **Recursos tècnics:** ordinador portàtil i projector.

- **Recursos econòmics:** cost dels salaris dels professionals i assegurances, subministraments, material fungible, equipament, desplaçaments i imprevistos.

- **Pressupost i vies de finançament:**

Aquest projecte serà finançat per la Generalitat de Catalunya, en concret, pel Departament de Justícia i pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, que atorgaran els diners necessaris per a l'elaboració dels programes que es realitzen en els Centres Penitenciaris i de joves de tot Catalunya. A més hi haurà aportacions de la Diputació de Barcelona, i de l'Obra Social La Caixa, la qual dóna ajuts a projectes seleccionats d'iniciatives socials per la lluita contra la pobresa infantil i l'exclusió social (Xarxanet, 2021). També hi haurà aportacions de la Xarxa d'Equipaments Cívics de Catalunya.

Per últim, serà finançat per algunes associacions o fundacions públiques i/o privades que volen participar com ara “Niños sin barreras” , “Soñar Despierto” i “Get your dreams Fundació”.

Es pretén que aquest projecte sigui finançat per diferents institucions tant públiques com privades, per tal de no dependre únicament de les fonts de l'administració pública.

El pressupost fa referència a la total durada dels 3 mesos de projecte, però els salaris i desplaçaments calculats fan referència a un mes de treball professional, així com el lloguer de les instal·lacions.

En la següent taula es mostra el pressupost del projecte, cal dir que es mostra el cost de les instal·lacions en el cas que s'aconseguís un espai més adequat i gran per a les visites. Amb relació als salaris, estan basats en les taules salarials de les disposicions del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, amb els seus corresponents complements (Diari Oficial de la Generalitat, 2018).

Taula 5: Pressupost del projecte

INGRESSOS	PRESSUPOST
Aportació del lloguer de les instal·lacions i equipaments cedits per DGAIA.	1.200€
Aportació Diputació de Barcelona subvenció per a entitats. Benestar social.	1.000€
Obra Social La Caixa: Ajuts a Projectes d'Iniciatives Socials. Lluita contra la pobresa infantil i l'exclusió social (25% del cost total del projecte).	3.828,09€
Subvenció <ul style="list-style-type: none">- Aportació Generalitat de Catalunya.- Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.- Departament de Benestar	2.500€

Social i Família. - Departament de Justícia.	
Aportacions Xarxa d'Equipaments Cívics de Catalunya.	300€
Ingressos i donacions	
- Donacions "Fundació Niños Sin Barreras".	2.000€
- Donacions " Soñar Despierto".	2.500€
- Get your dreams Fundació.	1.984,30€
TOTAL INGRESSOS	15.312,39€

DESPESES	PRESSUPOST
Lloguer de les instal·lacions i equipaments	1.200€
Subministres (aigua, llum, calefacció, aire condicionat)	200€
Sou professionals (6 professionals) + direcció 1 Treballador/a Social i 1 Educador/a Socials (infància i adolescència), Treballadora/a Social i 1 Educador/a	10.898,54€ (33% Seguretat Social inclosa)

Socials (justícia), 1 Psicòleg/a i 1 administratiu/va	
Equipament (taules, cadires, ordinador, projector)	1.000€
Material fungible (bolis, fulls, cartolines, colors)	200€
Desplaçaments dels professionals (6 T-40/50)	240€
Imprevistos (10%)	1.573,85€
TOTAL DESPESES	15.312,39€

Font: Elaboració pròpia, 2021

8. AVALUACIÓ

Quan es dissenya un projecte el primer pas que s'hauria de fer és el d'avaluar els serveis i els recursos dels quals es disposa en l'actualitat, per a poder respondre a les necessitats dels ciutadans i de les ciutadanes (Panchón, 2002).

Els punts forts i febles seran detectats a través de l'avaluació. Per tant, l'objectiu principal d'aquesta serà potenciar l'establiment de processos que permetin introduir les millores necessàries per a donar respostes a les demandes socials. Per a fer realitat el canvi, la millora de la qualitat i finalment la innovació, aquest procés reclama la participació de tots els agents implicats (Panchón, 2002).

Per tal que un projecte demostrï la seva validesa i necessitat d'existència, és imprescindible una avaluació d'aquest. Per aquest motiu, aquest punt està destinat a avaluar el projecte realitzat a través de diferents mètodes i eines avaluatives que permeten mesurar a més dels resultats obtinguts, també la pertinença, la suficiència, el progrés, l'eficiència, l'efectivitat i avaluabletat.

Aquesta avaluació no recull únicament dades subjectives dels professionals, sinó que pretén considerar totes les mostres possibles amb relació al col·lectiu destinatari, per tal d'obtenir resultats reals amb gran validesa i obtenir una visió crítica per a treballar en la millora d'aquest.

Per últim, cal afegir que l'avaluació es divideix en tres moments diferents: inicial, de procés i final.

A tall de síntesi, per a comprendre com seran avaluats els objectius, quins instruments d'avaluació i indicadors es faran servir, i com s'arriba a assolir l'objectiu en una temporalitat determinada, es troba la següent taula:

Taula 6: Resum avaluació

Objectius	Indicadors	Eines d'avaluació	Assoliment de l'objectiu	Temporallitat
(G) Millorar la qualitat dels vis a vis entre progenitors/es i infants i preadolescents tutelats/des.				
(E) Desenvolupar les habilitats parentals amb els progenitors/es fomentant la parentalitat positiva. -Treball de les habilitats socials (escolta activa, assertivitat, paciència,	-Assistència als tallers. -Participar en les dinàmiques que es suggereixen als tallers. -Adquisició de	-Graella d'assistència. -Graella d'observació.	-Hauran d'assistir al 100% dels tallers per assolir l'objectiu. -Hauran de participar en el 80% de les dinàmiques. -El 50% de les respostes	3 mesos

<p>empatia, planificació).</p> <p>-Proporció de mètodes per a la resolució de conflictes.</p> <p>-Obtenció d'eines i tècniques per a el control d'impulsos.</p> <p>-Treball de l'expressió de les emocions.</p> <p>-Identificació de les necessitats i demandes dels fills/es.</p> <p>- Treball de la responsabilitat de ser pare/mare.</p>	<p>coneixements i posada en marxa.</p> <p>-Valoració positiva del programa.</p> <p>-Mínim maneig de les habilitats socials i parentals en el dia a dia.</p> <p>-Identificar algunes de les necessitats dels fills/es durant les visites.</p> <p>-Mostrar les habilitats socials i parentals obtingudes durant les visites (escolta activa, assertivitat, paciència, empatia, planificació, maneig d'impulsos, empatia,</p>	<p>-Enquesta de satisfacció.</p> <p>-Enquesta per a professionals referents.</p>	<p>hauran de ser 3,4 o 5.</p> <p>-El 50% de les respostes hauran de ser 3,4 o 5.</p> <p>-El 50% de les respostes hauran de ser 3 o 4.</p>	
---	--	--	---	--

	<p>responsabilitat parental, etc.)</p> <p>-Millora de les relacions interpersonals.</p> <p>-Millora de l'actitud dins del centre.</p>			
<p>(E) Gestionar les emocions que causen en els infants i adolescents el fet del que els seus pares estiguin a presó.</p> <p>-Identificació de conductes que no agraden.</p> <p>-Identificació de mites i estigmes sobre la presó i la privació de la llibertat.</p> <p>-Treball de conseqüències i responsabilitat.</p> <p>-Expressió de les emocions.</p> <p>-Treball de l'acceptació de la realitat.</p>	<p>-Assistència als tallers.</p> <p>-Participar en el 80% de les dinàmiques que es suggereixen als tallers.</p> <p>-Adquisició de coneixements i posada en marxa.</p> <p>-Valoració positiva del programa.</p> <p>-Millora de</p>	<p>-Graella d'assistència.</p> <p>-Graella d'observació.</p> <p>-Enquesta de satisfacció.</p> <p>-Enquesta per</p>	<p>-Hauran d'assistir al 100% dels tallers per assolir l'objectiu.</p> <p>-El 50% de les respostes hauran de ser 3,4 o 5.</p> <p>-El 50% de les respostes hauran de ser 3,4 o 5.</p> <p>-El 50% de les</p>	<p>3 mesos</p>

	<p>l'estat anímic després de formar part dels tallers.</p> <p>-Millora de les relacions interpersonals.</p> <p>-Millora de l'actitud dins del centre.</p>	<p>a professionals referents.</p>	<p>respostes hauran de ser 3 o 4.</p>	
<p>(E) Potenciar el vincle entre pares/mares i fills/es.</p> <p>-Realització d'activitats dinàmiques entre pares/mares i fills/es.</p> <p>-Proporció d'espais de dinamització conjunts.</p> <p>-Realització de tallers de forma conjunta.</p> <p>-Creació de sistemes de comunicació alternatius.</p>	<p>-Assistència als tallers.</p> <p>-Participar en el 80% de les dinàmiques que es suggereixen als tallers.</p> <p>-Adquisició de coneixements i posada en marxa.</p> <p>-Funcionament de les dinàmiques conjuntes.</p> <p>-Valoració positiva del programa.</p>	<p>-Graella d'assistència.</p> <p>-Graella d'observació.</p> <p>-Enquesta de satisfacció.</p>	<p>-Hauran d'assistir al 100% dels tallers per assolir l'objectiu.</p> <p>-El 50% de les respostes hauran de ser 3,4 o 5.</p> <p>-El 50% de les respostes hauran de ser 3,4 o 5.</p>	<p>3 mesos</p>

	-Millora de l'estat anímic després de formar part dels tallers. -Nº de missatges al blog (almenys 1 al mes).	-Enquesta per a professionals referents.	El 50% de les respostes hauran de ser 3 o 4. El 50% de les respostes hauran de ser 3 o 4.	
(G) Aconseguir nous espais amb unes instal·lacions més adequades a les necessitats de les famílies.				
(E) Realitzar una recerca de possibles espais per a les visites.	-Obtenció d'espais. -Obtenció de permisos.	- Enquesta de satisfacció. -Observació professional.	Aconseguir espais més amplis, amb zones exteriors i adaptats per a totes les edats.	1 any (ll/t)
(E) Demanar permisos i llicències.	-Canvis en la normativa.			

Amb relació al segon objectiu general (aconseguir nous espais amb unes instal·lacions més adequades a les necessitats de les famílies), cal afegir que al ser una tasca dels professionals del programa, i hauria de requerir permisos i canvis en la legislatura, es considera un objectiu a llarg termini, per aquestes raons no es pot avaluar el seu funcionament amb eines específiques. Tot i això, serà un objectiu que formarà part de les línies futures del projecte i quan s'assoleixi es podrà avaluar amb una enquesta de satisfacció i a través de l'observació professional a l'hora de

supervisar les visites.

8.1 Avaluació inicial

En un primer moment, tal com s'ha explicat anteriorment, per a realitzar la detecció de necessitats s'ha utilitzat com a instrument l'observació professional en l'àmbit de la infància i l'adolescència. D'aquesta manera s'han pogut detectar un seguit de necessitats que es donen en el dia a dia. Gràcies al diari de camp del CRAE Sant Josep de la Muntanya, les tutories realitzades amb els infants, l'observació de comportaments, supervisió de visites, i els informes s'han pogut detectar un seguit de necessitats. També la realització de 250h de pràctiques a l'EAIA de Nou Barris, que a través dels expedients, informes, supervisions, entrevistes amb famílies i menors s'han pogut detectar un seguit de necessitats.

En segon lloc, s'ha fet ús de l'enquesta oberta i anònima (vegeu Annex 1) a diferents professionals que treballen actualment en diferents àmbits de la infància i l'adolescència per a donar rellevància a les observacions, i per a fer una detecció de necessitats més rigorosa.

Per últim, per tal de poder adaptar el projecte d'una manera més adequada al col·lectiu destinatari, es realitzarà un qüestionari anònim (vegeu Annex 2) als infants i preadolescents amb relació a la seva valoració personal envers els espais de trobada amb els seus progenitors/es.

8.2 Avaluació de procés

El principal instrument d'avaluació que s'utilitzarà per avaluar l'efectivitat del projecte serà la grael·la d'observació per a valorar l'adquisició de coneixements dels infants (vegeu Annex 12) i adults (vegeu Annex 13) durant els tallers que formen part del projecte.

Seguidament, a través de les grael·les d'assistència (vegeu Annex 14) també es podrà avaluar la participació dels pares/mares en els tallers i els seus fills/es, i el grau d'implicació.

També es farà ús de l'enquesta de satisfacció (vegeu Annex 15 i 16) que es passarà tant a pares/mares com als seus fills/es al final de cada sessió de cada Unitat de Programació, per tal d'avaluar el grau d'idoneïtat del projecte en el principal col·lectiu destinatari i per poder realitzar canvis i millores en un futur.

Ressaltar que durant tot el procés es duran a terme coordinacions periòdiques amb tots els professionals implicats.

8.3 Avaluació final

Per tal de tenir una valoració tangible, es passarà una enquesta a cada professional referent (vegeu Annex 17 i 18) de cada participant al principi de tot el projecte, tant de pares/mares com infants i adolescents, i una enquesta al final del projecte (vegeu Annex 19 i 20) i es compararan, per tal de valorar si s'han donat canvis positius en el seu dia a dia i si han adquirit nous aprenentatges i comportaments gràcies a les sessions del projecte.

A més, es farà ús de l'observació a través dels professionals encarregats de supervisar aquests espais de visites, i els quals valoraran l'evolució dels usuaris/es, tan menors com els seus pares i/o mares. Amb aquesta es podrà recollir tot el que fa referència als avenços en habilitats parentals que realitzen els pares i mares durant les visites, les eines i estratègies treballades i la posada en marxa d'aquestes.

Finalment, es reuniran tots els professionals i referents implicats per fer una valoració conjunta sobre cada casa i la seva evolució, així com la necessitat de continuar o amb els tallers.

9. SOSTENIBILITAT

Per tal que un projecte d'aquestes característiques tingui una continuïtat necessita diferents estratègies que la garanteixin. Hem de diferenciar la viabilitat d'un projecte, entesa com la capacitat de complir tots els objectius que es plantegen dins dels programes que el formen, de la sostenibilitat, que fa referència a la capacitat que perllongui a llarg termini, així com la capacitat de resoldre reptes futures (Xarxanet, 2010).

En primer lloc, cal ressaltar la importància del treball interdisciplinari entre tots/es els professionals implicats, ja que la comunicació és necessària per a un bon funcionament, les coordinacions periòdiques, la informació sobre els diferents casos, les directrius i les avaluacions. Per tant, com a estratègia per a garantir aquest aspecte seria necessari anticipar-se i crear calendaris de reunions, marcar directrius compartides i fixar objectius comuns.

Com a professionals, a més, ens hem d'adaptar als canvis que presenta la societat i la seva estructura, i per tant a les noves necessitats que sorgeixen. És important per a garantir la sostenibilitat d'aquest projecte treballar sobre les noves necessitats i fer anàlisis exhaustives sobre les situacions que les generen. D'aquesta manera sempre serà un projecte eficaç i s'adaptarà als canvis. Per tal de garantir aquest aspecte és necessari actualitzar el diagnòstic i comptar amb la visió dels participants, que oferiran propostes i canvis positius. És molt important que el col·lectiu destinatari se senti partícip i pugui formar part del projecte activament, així com col·laborar en la seva formulació. A més, s'haurà de donar un lloc a aquestes persones quan finalitzin el projecte.

També, amb relació al equip professional, és summament necessari que es donin estratègies de cohesió grupal, que hi hagi implicació per totes les parts i es treballi de forma conjunta.

Seguidament, perquè aquest projecte sigui sostenible s'ha de treballar sobre la difusió, s'ha de fer atractiu el projecte i demostrar que genera canvis. Si un projecte canvia situacions, i per tant crea un major impacte, la seva sostenibilitat estarà garantida. En la difusió és important comptar amb els testimonis que hagin participat, fer visibles els canvis positius, oferir participació i estar oberts al canvi. Tanmateix, és important poder comptar amb una bona avaluació i un bon seguiment posterior.

A nivell econòmic i logístic, aquest projecte necessita minimitzar costos per a tenir una major rendibilitat. Per tal d'aconseguir aquest objectiu és necessari programar els salaris amb anticipació, tenir en compte els costos del manteniment, formar als professionals per a treballar en aquest projecte prèviament, etc. Un altre aspecte molt important per a garantir una major sostenibilitat i reduir despeses, és l'assoliment de l'autonomia del projecte, que farà referència al fet que el mateix grup diana s'encarregui de la seva gestió, també l'existència de grups de voluntariat que estiguin formats prèviament, i que els professionals contractats assumeixin tasques i accions del projecte. A nivell de sostenibilitat econòmica, caldria cercar noves vies de finançament, incloent la producció i venda de serveis/productes que aportin finançament propi. Aportant major autonomia al projecte.

Finalment, com qualsevol projecte, s'haurà d'adaptar a la situació política, econòmica i socials. Es farà recerca de subvencions, ajudes i prestacions, així com per a sol·licitar els permisos pertinents i necessaris per a un projecte d'aquest caire, i el personal professional necessari. Això també comporta tenir un equip tècnic que s'encarregui de les tasques administratives i de recursos humans.

10. CONCLUSIONS

En primer lloc, tal com s'ha investigat, la infància i l'adolescència és una etapa diferenciada pel creixement, l'elaboració de la personalitat, l'aprenentatge i la manera d'afrontar les experiències vitals. La infància i l'adolescència ha obtingut una major importància al llarg dels anys i les diferents èpoques històriques, convertint-se així, els seus drets en principis fonamentals i bàsics en la societat. Des de llavors, hem de tenir en compte que els infants i adolescents tenen una sèrie de necessitats que s'han de contemplar i promoure per al idoni desenvolupament del seu caràcter físic i psíquic. Diversos autors han plasmat les necessitats dels menors des de varies perspectives però sempre incloent les necessitats bàsiques (alimentació, habitatge, vestimenta, lleure, etc.), les necessitats de supervivència, d'autonomia, d'educació, de creixement, de protecció psicològica, dels vincles i xarxa social, entre altres denominacions.

Les esmentades necessitats dels infants i adolescents han d'estar cobertes principalment pels seus progenitors/es. Aquesta han de promoure una parentalitat positiva, nodrida de relacions positives i responsabilitat parental pel correcte desenvolupament dels seus descendents. Per a aquesta tasca són necessàries les habilitats parentals que puguin realitzar funcions educatives, sociocognitives,

autocontrol, maneig de l'estrès, socials, l'agència parental i autonomia, així com les habilitats per a la vida personal i organització domèstica. A més, han de complir diferents funcions parentals, com la de protecció, l'afectiva, la d'estimulació i l'educativa. Els patrons, la intel·ligència emocional, la responsabilitat, els trastorns mentals i els recursos socials són també factors a tenir en compte en el desenvolupament de les habilitats parentals, entre d'altres.

No totes les famílies tenen les mateixes oportunitats al llarg del seu projecte vital, ja que existeixen factors que dificulten aquesta tasca de ser pares i mares i poden provocar situacions que no són fàcils de manejar per a ells/es o els seus fills/es.

El vincle està afectat sobretot per les carències existents en les habilitats parentals/marentals dels pares i mares, ja que no han tingut l'oportunitat de treballar-les o bé, perquè no han tingut models adequats a la seva infantesa, o bé perquè tenen algun tipus de dificultat personal que els limita (models interioritzats, trastorns mentals, addiccions, capacitat intel·lectual limitada, privació de llibertat, etc.), entre d'altres.

La tasca de ser pare o mare implica moltes responsabilitats i un paper clau en el creixement i desenvolupament social dels fills/es. Quan aquests/es es troben dins del sistema de protecció, i per tant, institucionalitzat/des, és evident que existeixen unes carències en les habilitats parentals/marentals dels progenitors/es, però en algunes famílies pot ser encara més difícil la tasca de treballar i desenvolupar habilitats parentals/marentals que fortificarien el vincle amb els seus infants i adolescents.

En el cas de ser pare i/o mare estar privat/da de llibertat dins del sistema de justícia provoca moltes dificultats en les interaccions familiars, el desenvolupament dels rols familiars, i el contacte i vinculació amb els fills/es. Les interaccions que es donen es realitzen en sales de visites, que per alguns autors es caracteritzen principalment per la manca de privacitat, el control, i la seva naturalesa restrictiva. Existeixen moltes limitacions en la comunicació amb l'exterior, però està demostrat que és molt necessari mantenir els vincles amb els fills/es i de la mateixa manera, mantenir el rol de pare i/o mare. Als centres penitenciaris es trenca amb la identitat i personalitat i es reconstrueix, per això és sumament important mantenir els vincles exteriors per a seguir mantenint els rols pertinents. És necessari mantenir les relacions i crear experiències entre pares/mares i fills/es, ja que juguen un paper important en la capacitat del nen/a en superar els reptes i tenir èxit. Està demostrat que el suport familiar contribueix a la millora.

Els infants i adolescents amb pares i/o mares privats de llibertat acaben patint les conseqüències emocionals d'estar lluny els uns dels altres. En molts casos es dona una separació del nucli familiar, s'inicia la convivència en un altre nucli o institució, canvis d'escola, entorn, etc. A més amb la privació de llibertat dels progenitors/es, en molts casos, els menors acaben assumint un seguit de responsabilitats i rols que responen a la nova realitat que han d'assumir.

Les relacions personals tenen un paper fonamental en la vida dels menors, i més quan les xarxes socials són febles o fràgils. Formar part d'un entorn desestructurat o conflictiu afecta en el desenvolupament dels joves, i amb això es debiliten les seves habilitats socials. Per aquesta raó és important fomentar o mantenir qualsevol vincle que formi part de la seva vida i pugui ser beneficiós a l'hora de tenir suport social i acompanyament en el seu procés.

Per tal de poder establir relacions positives i segures s'han de treballar diferents aspectes que uneixen a les famílies, com són les habilitats parentals/marentals i la gestió emocional, així com la vinculació entre progenitors/es i els seus fills/es.

S'han de treballar molts factors des de l'ensenyament i l'acceptació, a més d'ajudar als progenitors/es a relacionar-se de manera adequada amb els seus fills/es a través del desenvolupament de les habilitats parentals/marentals. D'aquesta manera es promouran relacions positives dotades d'afecte, responsabilitat, empatia, intel·ligència emocional i protecció, entre d'altres.

Quan es donen relacions sanes i positives es donen millores qualitatives tant en la vida dels progenitors/es com en la dels infants i adolescents que passen per aquestes situacions.

Per altra banda, com a professionals, tenim el repte de comprendre les diferents situacions familiars, acompanyar i oferir serveis de qualitat que arribin a cobrir les necessitats socials. Així com créixer professionalment a través de la formació constant i oferint millores als sistemes que ens envolten, com el sistema de protecció de la infància i l'adolescència.

S'ha demostrat que els projectes d'aquest caire contribueixen a la millora de les relacions familiars i a la cobertura de necessitats socials. Per aquesta raó, aquest projecte pretén la millora i amplitud d'aquests.

Amb relació al projecte, considero que aquest projecte aporta molts beneficis, ja que a través del treball amb els infants/adolescents i els seus progenitors/es,

l'acompanyament que es realitzarà a nivell emocional, el treball de les habilitats parental i el vincle, contribueix a millorar les trobades entre els pares i mares i els menors, i de la mateixa manera es fomenta una xarxa social més àmplia amb referents positius. També, gràcies al treball emocional que es duu a terme amb els infants i adolescents s'alleugen les angoixes i malestars que els pot crear el fet d'estar separats dels seus pares/mares. Seguidament, es contribueix a trencar amb l'estigma social, sense normalitzar la privació de llibertat, però treballant l'acceptació i assimilació de la realitat. És summament important treballar obertament amb els menors aquesta realitat, donar eines i estratègies que els facilitin la gestió de les seves experiències vitals i oferir espais de debat i per a la resolució de dubtes.

En un projecte com aquest, s'ha de tenir en compte que cada cas és únic, per tant, s'haurà d'adaptar a cada perfil familiar i donar una atenció individualitzada per a poder generar canvis. És important que se sentin acompanyats/des i amb confiança, no s'ha de jutjar a cap família i fer-les participes en tot moment.

Durant el transcurs d'aquest projecte s'ha volgut incidir en diferents aspectes per a la millora d'aquestes trobades i considero que s'ha pogut treballar de forma idònia i és un projecte que generaria canvis positius. Tot i això, també s'han donat algunes limitacions que podrien haver perfeccionat encara més aquest projecte. En primer lloc, m'agradaria haver introduït molt més la perspectiva de gènere, tant en la recerca d'informació, com en la detecció de necessitats, i en el llenguatge utilitzat. Considero que és un aspecte altament important, però no sempre és fàcil d'abordar amb rigorositat en un projecte en el qual s'ha de delimitar tant, i en una societat que tot i els avenços, encara té molts reptes en relació a la igualtat de gènere i el patriarcat.

Seguidament, altres limitacions han sorgit en la detecció de necessitats, ja que hauria estat positiu recollir les necessitats detectades per l'altre col·lectiu principal amb el qual es vol treballar, els pares i mares privats de llibertat, però no ha estat possible, ja que l'estat de pandèmia i manca de recursos ha fet impossible obtenir aquestes dades. Però seria molt positiu que de cara al futur es pugui assolir aquest aspecte.

Per altra banda, ressaltar com a positiu i interessant la detecció de necessitats amb els infants i adolescents, ja que les seves respostes han contribuït a formular un projecte basat en necessitats reals i subjectives.

Donar rellevància també a la importància del treball interdisciplinari, ja que és necessari estar coordinats i informats per a facilitar el procés i cobrir les necessitats per les quals es treballa.

Com a línies futures en aquest projecte, cal dir que seria interessant poder incidir d'una manera més rigorosa en l'estructura, ja que s'ha demostrat que els espais on es realitzen les trobades entre pares/mares i fills/es són de rellevant importància.

Existeix la necessitat de tenir uns espais més adequats i grans amb un entorn més natural per a desenvolupar adequadament l'activitat pare/mare-fill/a. Dins d'aquests espais tan petits costa molt crear un espai càlid i de naturalitat, a més, es poden presenciar i escoltar altres converses d'altres famílies que no sempre són entranyables. Tot i tenir joguines i jocs a disposició de les famílies, els espais limiten molt les interaccions entre les famílies. Seria necessari tenir espais més grans i íntims, amb un pati exterior on poder fer més activitat física i fortificar el vincle entre progenitors i menors.

També seria òptim poder realitzar unes entrevistes i qüestionaris variants i més amplis per tal d'obtenir resultats de les necessitats amb més profunditat i sempre renovar-los per tal d'estar al dia amb el tipus de necessitats que van sorgint amb el pas del temps.

A més, tal com s'ha expressat anteriorment, és molt important sumar les veus dels pares i mares que estan privats de llibertat, per recollir també la seva realitat.

Per últim, a nivell social, seria molt important poder treballar tots aquests aspectes en les institucions més pròximes als nostres col·lectius (escoles, centres residencials, centres penitenciaris, etc.), ja que es contribuirà a trencar amb estigmes, tabús i prejudicis.

12. BIBLIOGRAFIA

Action for people. (2020). *Action for Prisoners' and Offenders' Families (now part of Family Lives)*. United Kingdom. Recuperat el 25 de febrer de 2021 a: <https://www.actionforpeople.org.uk/>

Asamblea General de las Naciones Unidas. (1959). *Declaración de los Derechos del Niño*. Naciones Unidas. Recuperat el 25 de febrer de 2021 a: https://www.observatoriodelainfancia.es/oia/esp/documentos_ficha.aspx?id=33

Amorós, P., y Palacios, J. (2004). *Acogimiento familiar*. Alianza.

Azar, S. T., y Weinzierl, K. M. (2005). Maltractament infantil i lesions infantils. Un enfocament cognitivo-conductual [Child Maltreatment and Childhood Injury. A Cognitive Behavioral Approach]. *Journal of Pediatric Psychology*, vol.(30), 598-614.

Barudy, J. (2010). *Los desafíos de la adopción: el impacto de los contextos de malos tratos en el desarrollo del cerebro infantil*. A: F. Loizaga (dir.) (2010). *Adopción hoy, nuevos desafíos, nuevas estrategias*. Mensajero.

Barudy, J., i Dantagnan, M. (2010). *Los desafíos invisibles de ser padre o madre. Manual de evaluación de las competencias y la resiliencia parental*. Gedisa.

Blanch, S., i Badia, G.(2015). A criar fills se n'aprèn? Una anàlisi de programes que enforteixen les capacitats parentals. *Educació: Informes breus*, (57), Fundació Jaume Bofill, 31. Recuperat l'11 de gener de 2021 a: https://fundaciobofill.cat/uploads/docs/n/5/8/9/j/q/5/b/e/071-118087-informesbreus7_web.pdf

Boudin, K., Greco, R. (1993). Parenting from Inside/Out: The Voices of Mothers in Prison. *Bedford Hills, New York: The Children's Center at Bedford Hills Correctional Facility*.

Canongia, M.(2020). Quan la presó arriba a casa. *Entitats Catalanes d'Acció Social*. Recuperat el 8 de gener a: <https://acciosocial.org/quant-la-presos-arriba-a-casa-article-de-mariona-canongia-al-social-cat/>

Catalunya. Llei 12/2007, de l'11 d'octubre, de Serveis Socials. Diari oficial de la Generalitat de Catalunya. Recuperat el 28 d'octubre de 2020.

Committee of Ministers.(2020). Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules. Council of Europe. Recuperat el 9 de març de 2021 a: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016809ee581>

Departament de Benestar Social i Família. (s.f). *Programa de suport a les famílies amb infants i adolescents en situació de risc o desemparament*. Generalitat de Catalunya. Recuperat l'11 de març de 2021 a: https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/temes_relacionats/jornades_treball_dgaia_2012/docs_20_abril/programa_suport_families.pdf

Departament de Justícia. (2021). *Programa compartim*. Generalitat de Catalunya. Recuperat l'11 de març de 2021 a: http://justicia.gencat.cat/ca/departament/publicacions/col_leccions_actives/programa_compartim/

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2011). *Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència*. Generalitat de Catalunya. Recuperat el 8 de gener de 2021 a: https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/infancia_i_adolescencia/proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/el_sistema_catala_de_proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/direccio_general_datencio_a_la_infancia_i_ladolescencia_dgaia/

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2016). *Directriu general d'actuació 6/2016, de 28 de desembre, de règim de relació i visites dels infants i adolescents que es troben sota la protecció de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència amb els seus familiars*. Generalitat de Catalunya. Recuperat el 20 de novembre de 2020 a : https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/04legislacio/directives_instruccions_circulars/infancia_adolescencia/directrius/directriu_6_16.pdf

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2015). *Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència*. Generalitat de Catalunya. Recuperat el 8 de gener de 2021 a:

https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/el_sistema_catala_de_proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/equips_datencio_a_la_infancia_i_ladolescencia_eaia

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.(2020). *El sistema català de protecció a la infància i adolescència*. Generalitat de Catalunya. Recuperat el 8 de gener de 2021 a:
https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/el_sistema_catala_de_proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/

Departament de Treball, d'Afers Socials i famílies.(2018). *Informe estadístic mensual Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència*. Generalitat de Catalunya. Recuperat el 8 de gener de 2021 a:
https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematics/07infanciaiadollescencia/dades_sistema_proteccio/2018_09_informe_estadistic_mensual_DGAIA.pdf

Diari Oficial de la Generalitat. (2017). *Disposicions*. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Recuperat el 6 de maig de 2021 a:
<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7512/1647793.pdf>

Departament de justícia. Direcció General de Serveis Penitenciaris. (2019). *Població penitenciària per tipus de situació penal i sexe*. Institut d'Estadística de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Recuperat el 9 de novembre de 2020 a:
<https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=880&t=2019>

Espanya. Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària, *Butlletí Oficial de l'Estat*, núm. 239.

Espanya. Llei 14/2010, del 27 de maig, dels Drets i Oportunitats de la Infància i Adolescència. *Butlletí oficial de l'estat núm.5641*, del 2 de juny 2010. Recuperat el 28 d'octubre de 2020.

Fallas, H. (1991). *Desarrollo psicosocial del adolescente. En segunda Antología Adolescencia y Salud*. Caja Costarricense del Seguro Social. Programa Atención Integral del Adolescente. San José, Costa Rica.

Funes, J., i Froufe, S. (2000). L'exercici professional de l'educació social: canvis i noves perspectives. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, (15), 3. Fundació Pere Tarrés.

Generalitat de Catalunya. (2014). Marc legislatiu de centres penitenciaris. Recuperat el dia 9 de gener de 2021 a: <http://justicia.gencat.cat/ca/>

Hidalgo, Mª V.; Sánchez, J; Lorence, B. (2008). Procesos y necesidades de desarrollo durante la infancia. *Universidad de Sevilla*. Recuperat el 8 de gener a: <http://rabida.uhu.es/dspace/bitstream/handle/10272/2150/b1548001x.pdf>

Ibañez, A., i Pedrosa, A. (2018). *El paper de les famílies en la reinserció de les persones que surten de presó*. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. (2017). Generalitat de Catalunya. Recuperat el 8 de gener a: http://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2018/paperFamiliesReinsercio_CA.pdf

Institut Infància i Adolescència. (2017). Qüestionari de Benestar Subjectiu Infantil. *Institut de Recerca de Qualitat de Vida. Universitat de Girona. Ajuntament de Barcelona*. Recuperat l'11 de gener de 2021: https://institutinfancia.cat/wp-content/uploads/2019/02/20170112_parlen_questionari_cat.pdf

Loizaga, F. (2011). Parentalitat positiva. Les bases de la construcció de la persona. *Educació social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, (49), 71-89. Fundació Pere Tarrés.

Loizaga, F. (2013). Parentalitat positiva. Les bases de la construcció de la persona. El treball socioeducatiu amb famílies. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, (49), 71-89. Fundació Pere Tarrés.

Martin, E. (2017). Conseqüències amagades: L'impacte de l'empresonament en infants dependents. [Hidden consequences: The impact of incarceration on Dependent Children.] *National Institute of Justice Journal*. Recuperat el 9 de gener de 2021 a: <https://nij.ojp.gov/topics/articles/hidden-consequences-impact-incarceration-dependent-children#scope-of-the-problem>

Navarro, C. (2018). Quan la presó no et deixa ser mare: un informe revela que els fills no poden gaudir d'un contacte adequat. *El diari digital de l'acció social a Catalunya*. Recuperat el 8 de gener de 2021 a: <https://www.social.cat/noticia/7978/quan-la-presno-et-deixa-ser-mare>

Niños Sin Barreras (s.f). 16 años de apoyo a los niños que tienen padres en prisión.
Recuperat el 25 de febrer de 2021 a: <https://ninossinbarreras.org/>

Normativa dels Espais de Visites per a Infants i Adolescents. (text no publicat).

Panchón, C., Marzo, M., Muntané, S., Sacanell, E., Vidal, X., Milà, J., i Genua, Mª I. (2002). La qualitat en l'acció socioeducativa. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, (21), 10-24. Fundació Pere Tarrés.

Palau del Parlament. (1991). *La Convenció dels Drets de la Infància*. Recuperat el 12 de gener de 2021 a : https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicas/07infanciaiadol_escencia/observatori_drets_infancia/destacats_columna_dreta/Convencio_drets_infancia.pdf

Poch, B. (2019). *Paternitat i presó. Percepció en persones privades de llibertat*. [Treball de Final de Grau Universitat Vic-Universitat Central de Catalunya]. Catalunya Recuperat l'11 de gener de 2021 a: http://repositori.uvic.cat/bitstream/handle/10854/5900/trealu_a2019_poch_blai_paternitat_preso_percepcio.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rodrigo M. J. y Palacios, J. (1998). *Familia y desarrollo humano*. Alianza Editorial.

Rodrigo, M^aJ., Cabrera, E., Martín, J.C., i Máiquez, M^a.L. (2009). Las competencias parentales en situación de riesgo psicosocial. *Psychosocial Intervention*, (18), núm. 2. Recupart el 10 de gener de 2021 a: <https://www.redalyc.org/pdf/1798/179814021003.pdf>

Rodrigo, M. J.; Máiquez, M. L.; Martín, J. C. y Byrne, S. (2008). *Preservación Familiar: un enfoque positivo para la intervención con familias*. Pirámide.

Sallés, S; Ger, S. (2011). Les competències parentals en la família contemporània: descripció, promoció i avaluació. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, (49), 1-24. Fundació Pere Tarrés.

Saavedra, J. (2015). *Cuatro argumentos sobre el concepto de intervención social*. [Tesi doctoral. Universidad de Chile]. Concepción: Andén Sur. Recuperat el 29 d'abril de 2021 a: [http://www.facso.uchile.cl/publicaciones/moebio/53/saavedra.html#:~:text=En%20est%20sentido%2C%20Ander%2DEgg,%E2%80%9D%20\(1995%3A161\).](http://www.facso.uchile.cl/publicaciones/moebio/53/saavedra.html#:~:text=En%20est%20sentido%2C%20Ander%2DEgg,%E2%80%9D%20(1995%3A161).)

Tedó, X. (2016). Amb els pares a la presó. *Criatures*. Recuperat el 8 de gener de 2021 a: https://criatures.ara.cat/familia/pares-presos_0_1589241066.html

Torres, M^aR. i Pérez, C. (2013). La intervenció del Treballador Social des del àmbit del Poder Judicial. *Margen*. (71). Recuperat el 9 de gener a : <https://www.margen.org/suscri/margen71/perez.pdf>

Weissgerber, G. i Delens-Ravier, I. (2007). *La infància amb el pare o la mare en presó*. Hacer.

Xarxanet.(2021). Ajuts a Projectes d'Iniciatives Socials 2021. Lluita contra la pobresa infantil i l'exclusió social. *Notícies i recursos per a les entitats i el voluntariat*. Recuperat el 13 de maig a : <https://xarxanet.org/financament/ajuts-projectes-diniciatives-socials-2021-lluita-contra-la-pobresa-infantil-i-exclusio>

Xarxanet.(2010). La sostenibilitat del projecte. *Notícies i recursos per a les entitats i el voluntariat*. Recuperat el 10 de maig a: <https://xarxanet.org/projectes/recursos/la-sostenibilitat-del-projecte>

